

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1957.3/4.02>

EESTI BOLSEVIKE VÕITLUS TÖÖLISKLASSI JA KEHV TALURAHVA LIIDU TUGEVDAMISE EEST SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRI- REVOLUTSIOONI ETTEVALMISTUSPERIOODIL

G. LUKIN,

ajalooteaduste kandidaat

Juba sellest ajast peale, kui Eesti revolutsiooniline sotsiaaldemokraatlik partei eesrindlike tööliste ja talurahva organiseeritud eesmise väesalgana 1905.—1907. a. revolutsiooni eel astus ajaloo areenile, oli tema üheks tähtsamaks võitlusalaks tööliklassi ja talurahva liidu loomine ning tugevdamine.

Seoses kapitalistlike suhete kiire arenemisega olid selleks ajaks objektiivsed eeltingimused talurahva ja tööliklassi liiduks juba kujunenud. Kapitalistliku tööstuse tormilise arenemise tagajärjel tugevnes Eesti tööliklass iga aastaga üha enam. 1905.—1907. a. revolutsiooni puhkemise eel oli tööstustööliste arv kasvanud 26 000-le, kusjuures pole võetud arvesse väiketööstuste töölisi, käsitöölisi ja raudteelasi, kelle arv ületas 20 000.

Vaatamata kapitalistliku tööstuse kiirele kasvule jäi Eesti endiselt agraarmaaks; XIX sajandi lõpul tegeles siin põllupidamisega 70,5% kogu elanikkonnast. Iseloomustavaks jooneks Eesti agraarsuhetele oli tugevate feodalismiigandite säilimine külas, millest peamisena tuleks nimetada mõisnike monopoli suuremale ja paremale osale maast ning nende iga-suguseid feodaalseid privileege. Maksukoorem lasus täielikult talupoegade ja maatameeste õlgadel. 1905. aastal oli Eestimaa kubermangus mõisnike, kaupmeeste, vaimulikkonna ja linnakodanluse valduses 1 221 959 tiinu maad, s. o. 73,9% kogu maapinnast; samal ajal aga oli talupoegade eraomandiks kõigest 23,7%.¹ Liivimaa kubermangus olid kapitalistlikud suhted talumajapidamises enam arenenud kui Eestimaa kubermangus. Liivimaa Eesti-alal (Viljandi, Tartu, Pärnu ja Võru maakonnas) oli mõisnike eravalduses 54,3% maad, talupoegadele kuulus 34,8% ja riigile 10%. Täieliku ettekujutuse saamiseks Eestimaa agraaroludest XX sajandi algul tuleb kindlasti arvestada ka seda, et umbes kahel kolmandikul maaelanikkonnast ei olnud maad; aga just see osa moodustaski küla kõige revolutsioonilisema kihi, kes oli eelkõige huvitatud agraarküsimuse lahendamisest. Saksa parunid säilitasid oma seisuslikud organisatsioonid (näit. maapäeva), millised teistel seisustel puudusid. Nad olid vabad ka iga-sugustest kohustustest valla suhtes ning kasutasid patronaadiõigust, s. o. õigust oma äranägemise järgi määrata kohale pastoreid jne.

Kuna 1905.—1907. a. revolutsioon Eestis sai lüüa, ei toonud ta agraaroludesse olulisi muudatusi. Mõisnike poolfeodaalne monopol suurmaaomandile püsis kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini.

Kahe kodanlik-demokraatliku revolutsiooni vaheajal kasvas talupoegade maaomand renditalude päriseksostu arvel mõnevõrra. Andmed näita-

¹ Статистика земледелия. Изд. ЦСК МВД, Петербург 1906, lk. 28.

vad, et Eestimaa kubermangus toimus see protsess eriti intensiivselt Stolõpini reaktiooni aastail. XX sajandi esimese 14 aasta jooksul müüdi siin talupoegadele pärisomandiks 7283 talukohta üldpinnaga 220 840 tiinu, kusjuures 5654 neist müüdi aastail 1908—1913.² Maade päriksostmine jätkus ka Esimese maailmasõja aastail, ehkki vähemal määral. Ajavahemikul 1914—1916 (incl.) müüdi Eestimaal 447 maatükki kogupinnaga 12 025 tiinu.³ 1917. a. alguseks oli kogu Eestimaa kubermangu põllumajanduslikust maast (1 758 271 tiinu) läinud talupoegade valdusse 718 937 tiinu, s. o. peaaegu 41%; ülejäänud 59% kuulus mõisnikele.⁴ Rendikohti oli tollal 5774 ja neile kuulus 23,5% kogu põllumajanduslikust maast.⁵ Liivimaa kubermangus oli rendikohti 11,4%, kuna ülejäänud talumaa kuulus talupoegade eravaldusse.

Maad päriks osta ei suutnud esmajoones kehttalurahvas. Nii näiteks ei suutnud Harju maakonnas 530 talupoega, kes olid rentinud kuni 5 ha suuruseid maatükke, neid päriks osta isegi 1915. aasta alguseks.⁶

Samal ajal aga tugevnesid majanduslikult suurtalunikud. Majandite arv, mille valduses oli 30 ja rohkem tiinu, tõusis 1917. aastal 21 900-ni,⁷ mis moodustas ligi 30% talundite üldarvust. Suuremalt osalt sellest talurahva kategooriast koosneski maakodanlus, kes Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistus- ja läbiviimisperioodil astus koos mõisnikega välja kehttalurahva vastu. Talurahva kõige revolutsioonilisem osa, see, kes liitus linna-proletariaadiga, koosnes mõisamoonakaist ja talusulaseist, kellede arv Veebruarirevolutsiooni eel ulatus rohkem kui 100 000 inimeseni, ning popsidest. Väikerentnike ja väiketalupidajaid, kellel oli 10 ja vähem hektarit maad ja kes enamikus kannatasid maapuuduse all, oli taluomanike hulgas 23,3%.

Talude päriksost ja talurahva diferentseerumine olid kooskõlas tsaarivalitsuse huvidega, kes kulakluse näol püüdis endale luua tuge külas ja kelle huvides oli talurahva kihistumine. Seoses kapitalismi edasise arenemisega külas nn. „preisi“ teed mööda tugevnesid üha enam maakodanluse majanduslikud positsioonid, samal ajal aga halvenes talurahva põhimassi ja maatöölise olukord. Kuni Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini kannatas Eesti töötav talupoeg kulakute ja mõisnike julma rõhumise all. Sellest rõhumisest ei pääsenud needki taluperemehed, kes alles hiljuti olid olnud rentnikud. Kuna neil polnud võimalik ostetud talude eest mõisnikele korraga sularahas tasuda, sattusid nad võlgadesse. Eestimaa kubermangus näiteks võlgnesid 1909. aastal 112 taluperemeest, kes olid päriksostu teel omandanud 3510 tiinu maad, Talurahva Pangale 81 990 rubla, Aadlipangale 74 320 rubla ja otse mõisnikele 43 406 rubla.⁸

Võlgnevuse kasv laostas hulgaliselt väiketalupidajaid; ainuüksi nelja aasta jooksul, 1907.—1910. aastani, müüdi Eestimaa kubermangus oksjonil 4000 väiketalundit.⁹ Kümned tuhanded põllutöölised ja väiketalupidajad olid sunnitud välja rändama Venemaa teistesse osadesse või välismaale.

Esimese maailmasõja aastatel vähenes talupoegade võlgnevus ja oksjonitel müüdavate talude arv mõnevõrra, sest üha tõusvad turuhinnad ja rubla kursi langus soodustasid võlgade maksmist.

Maaproletariaadi olukord Esimese maailmasõja ajal aga halvenes veelgi. Seoses tööjõu vähesusega pikenes tööpäev, samal ajal aga langes

² ENSV ORRKA, f. 40, nim. 1, s.-ü. 838, l. 188.

³ Sealsamas, s.-ü. 1172, l. 46.

⁴ Sealsamas, s.-ü. 832, l. 188 ja s.-ü. 1172, l. 46.

⁵ Sealsamas, s.-ü. 1172, l-d 11 ja 12.

⁶ Sealsamas, f. 1185, nim. 1, s.-ü. 975, l. 8.

⁷ „Eesti Kommunist“, 1957, nr. 1, lk. 69.

⁸ ENSV ORRKA, f. 40, nim. 1, s.-ü. 116, l. 224.

⁹ „Päevaleht“, 4. veebr. 1911.

mõisamoonakate ja talusulaste reaalpalk, sest tarbeainete hinnad tõusid pidevalt.

„Agraarküsimus”, kirjutas Lenin, „on Venemaal kodanliku revolutsiooni aluseks ja tingib selle revolutsiooni rahvusliku iseärasuse. Selle küsimuse olemuse moodustab talurahva võitlus mõisnike maavalduse ja pärisorjuse jäänuste hävitamise eest Venemaa agraarkorras ja järelikult ka kõigis Venemaa sotsiaalseis ja poliitilistes asutustes.”¹⁰ Lenini hinnang agraarküsimuse tähtsusele kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis kehtib täiel määral ka Eesti kohta, aidates valgustada töötava talurahva osa mõisnike ja kodanluse võimu kukutamisel.

Toetades igakülgselt talupoegade revolutsioonilisi nõudmisi ja propageerides rahva seas laialdaselt tsaarirežiimi kukutamise, demokraatliku vabariigi loomise, mõisamaade konfiskeerimise ja 8-tunnilise tööpäeva kehtestamise loosungeid, juhendusid eesti revolutsioonilised sotsiaaldemokraadid 1905.—1907. a. revolutsioonis VSĐT(b)P III ja IV kongressi otsustest. Need revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatide programmilised nõuded avaldasid soodsat mõju talurahvaliidumise arenemisele ja töölisklassi ning talurahva liidu tugevnemisele. Nimetatud revolutsiooniliste nõudmiste mõjul moodustusi paljudes Eesti küldes revolutsioonilised talurahvakomiteed, mis olid tulevaste tööliste ja talupoegade saadikute nõukogude algeoks.

Agraarküsimusel oli tähtis koht eesti sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide Terijõe konverentsil, mis toimus 1907. aastal. Lähtudes kohalikest konkreetsetest oludest võttis konverents vastu resolutsiooni, milles räägiti vajadusest likvideerida kõik maavalduse kohta käivad feodaalprivileegid ja konfiskeerida kroonu-, kiriku-, kloostirmaad ning kõik suured ja keskmised eramaavaldused. Agraarprogramm, mille konverents vastu võttis, ei näinud veel ette maa natsionaliseerimist, s. o. tema muutmist üldrahvalikuks omandiks. Sellekohase loosungi esitasid Eesti bolševikud Lenini Aprilliteese heaks kiites alles 1917. aasta aprillis.

*

Teine kodanlik-demokraatlik revolutsioon Eestis võitis 1917. a. märtsikuu esimestel päevadel. See võit saavutati tänu tööliste ja soldatite, kes suuremalt osalt olid soldatisineleisse riietatud talupojad, üksmeelsele ja otsustavale väljaastumisele. Kuid ainuüksi tsarismi kukutamine ei kõrvaldanud neid põhjusi, mis olid esile kutsunud Veebruarirevolutsiooni. Lahendamata jäid revolutsiooni põhiküsimused — 8-tunnilise tööpäeva kehtestamine, mõisamaade konfiskeerimine, imperialistliku sõja lõpetamine jt. —, sest Ajutine Valitsus, kes menševike ja esseeride abil oli haaranud võimu, ei tahtnud täita mitteühtki nimetatud nõudmistest. Nende ning rea teiste küsimuste ümber puhkes terav võitlus rahva revolutsiooniliste hulkade ja kontrrevolutsioonilise kodanluse vahel. Selle võitluse käigus kerkis kõigi klasside ja poliitiliste parteide ette küsimus revolutsiooni edasise saatuses. Eesti ekspluataatorlikud klassid rakendasid kõik jõud selleks, et takistada revolutsiooni edasist arenemist. Nende ainsaks taotluseks oli kodanliku korra säilitamine ja tugevdamine.

Revolutsiooni edasise arenemise vastu astusid ka väikekodanlikud parteid — esseerid ja menševikud. Nende arvates ei erinenud teine kodanlik-demokraatlik revolutsioon Venemaal mittemillegi poolest Lääne kodanlikest revolutsioonidest. Eesti esseeride häälekandja kirjutas: „Meie poliitiline olukord võib vabam demokraatlikum saada, kui kuskil mujal ilmas, kui meie aga õieti mõistame enda sisemist korda ehitada, ennast majandusliselt kindlustada, elamise jõudu koguda. See aga ei tähenda, et see olukord põhjalikult lahku läheks Öhtu Euroopa olukorrast. Nii kui seal burshuaas-

¹⁰ V. I. Lenin, Teosed, 13. kd., lk. 374.

line olukord valitseb, nii valitseb see ka meil ja kaugemale käesolev revolutsioon meil ei ole viinud ega saagi viima".¹¹

Eesti sotsiaaldemokraatide-menshevike seisukoht selles küsimuses ei erineud esseeride seisukohast. Polemiseerides bolševikega revolutsiooni arenemise perspektiivide üle kirjutas ajaleht „Sotsiaaldemokraat” veei 1917. a. detsembris: „Meie sügavama äratundmise järele ei ole praegu veel mitte võimalik oodatud sotsialismust maksma panna”.¹²

Bolševike partei oli ainuke, kes pidas järjekindlat võitlust revolutsiooni edasise arenemise eest.

Lenini tagasitulekuni Venemaale polnud eesti bolševikel veel täpset seisukohta suhtumises imperialistlikusse sõjasse ja Ajutisse Valitsusse.¹³ 23. märtsil võttis nende Tallinna organisatsioon sõjaküsimuses vastu otsuse, mis kõlab järgmiselt: „Vene sots.-dem. töölispartei Tallinna osakonna koosolek tunnistab, et kõigi maade sotsiaaldemokraatide kohus on võimalikult rutulist sõja lõpetamist nõuda ilma maadevõtmiseta ja sõjakuludeta. Kuni rahutegemise võimaluse väljaselgitamiseni tuleb meil enesekaitsetsõda edasi pidada.”¹⁴

Uue orientatsiooni neis küsimustes andis V. I. Lenin oma kuulsates Aprilliteesides, mis kiideti heaks ülevenemaalisel VSĐT(b)P VII (aprilli-) konverentsil. Lenini Aprilliteesid olid kodanlik-demokraatliku revolutsiooni sotsialistlikuks revolutsiooniks ülekasvamise leninliku teooria loovaks edasiarenduseks. Agraarküsimuse kohta käivas konverentsi otsuses märgitakse, et „olenevalt sellest, kas linnaproletariaadil läheb korda endaga kaasa tõmmata maaproletariaati ja liita temaga küla poolproletaarlaste massi või läheb see mass kaasa maakodanlusega, kes kaldub liituma Gutš-kovi, Miljukovi, kapitalistide ja mõisnikega ning üldse kontrrevolutsiooniga, — olenevalt sellest kujuneb ka Vene revolutsiooni saatus ja lõpptulemus, kuivõrd algav proletaarne revolutsioon Euroopas ei avalda meie maale oma otsest võimsat mõju.”¹⁵

See meie partei ülitähtis otsus asetas küsimuse revolutsiooni liikumapanevatest jõududest, tööliklassi ja talurahva liidust uut moodi. Kui tööliklass bolševike partei juhtimisel oli kahe kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ajal läinud koos kogu talurahvaga, siis pärast Veebruarirevolutsiooni püstitas meie partei uue loosungi — liidus kehvatalurahvaga neutraliseerides keskmikud, kodanluse vastu, sotsialistliku revolutsiooni teostamise ja proletariaadi diktatuuri kättevõitmise eest!

Revolutsiooni arendamise uute leninlike seisukohtade elluviimisel etendas Eestis määratu suurt osa VSĐT(b)P Põhja-Balti organisatsioonide I konverents, mis toimus Tallinnas 16. ja 17. aprillil 1917. Konverents arutas läbi Lenini Aprilliteesid, Ajutisse Valitsusse ja sõjasse suhtumise küsimuse, tööliste ja soldatite saadikute nõukogu küsimuse, miinimumprogrammi täiendamise ja agraarküsimuse, küsimuse organisatsioonilisest tööst maal jt. Kõik need küsimused käsitlesid kas otseselt või kaudselt tööliklassi ja kehvatalurahva liidu tugevdamist revolutsiooni antud etapil.

¹¹ „Töö Lipp”, 15. juunil 1917.

¹² „Sotsiaaldemokraat”, 23. dets. 1917. — Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tööliste Partei loodi 1917. aasta suvel M. Martna, K. Asti, A. Rei ja teiste menshevike poolt. Esialgu nimetas ta end „Eestimaa Sotsiaaldemokraatiline Ühendus”. Uus nimetus „Eesti Sotsiaaldemokraatiline Töölispartei” võeti endale esimesel konverentsil, mis toimus 1917. aasta oktoobris. Peaaegu kõigis põhiküsimustes seisis see partei vene menshevike seisukohtadel, suhtudes Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistusse varjamatu vaenuga ja olles eesti kodanluse tähtsamaks toeks kodanliku kurnamiskorra kaitsmisel.

¹³ Vt. „Kiir”, 18. märtsil 1917.

¹⁴ „Kiir”, 24. märtsil 1917.

¹⁵ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, I osa. Tallinn 1956, lk. 342.

Konverentsist võtsid osa delegaadid Tallinnast, Tartust, Narvast, Rakverest, Aserist, Kundast ja Petrogradist, esindades 2000 partei liiget.¹⁶

Agraarküsimus omandas konverentsil eriti tähtsa koha. Selle küsimuse lahendamist ootas läbematusena suur osa Eesti maaelanikkonnast, kes kannatas maapuuduse all. „Revolutsiooni võitude äratarvitamise ja tema edaspidise arenemise sihtisid silmas pidades, — räägitakse otsuses, — tunnistas konverents tingimata tarviliseks kõikide kiriku, kloostrite, kabineti, kroonu ja mõisnikkude maade maksuta konfiskeerimist ja nende maade tarvituseõiguse andmist tervele rahvale.”¹⁷

On oluline märkida, et resolutsioonis räägitakse ka maatameeste ja väikemaapidajate komiteede loomise vajadusest, kes koos tööliste ja soldatite saadikute nõukogudega agraarküsimuse lahendamise kohapeal enda kätte võtaksid.

Agraar- ja teiste küsimuste lahendamine, mille suhtes konverents võttis vastu konkreetsed otsused, nõudis tohutut organisatsioonilist tööd eelkõige kehvatalurahva ja moonakate hulgas, kes revolutsioonilises võitluses pidid etendama proletariaadi liitlase osa.

Revolutsiooni esimestest päevadest alates arenes bolševike poolt juhitava töölisklassi ja kodanluse vahel võitlus rahvahulkade pärast. See võitlus polnud kerge, sest kodanlus oli majanduslikult tugev ja organiseeritum kui töölisklass. Kahe kodanlik-demokraatliku revolutsiooni vaheajal oli eesti kodanluse majanduslik ja poliitiline positsioon tunduvalt tugevenenud, kuna proletariaadi mõju talurahvale oli töölisorganisatsioonide purustamise tõttu nõrgenenud. Eesti maakodanlus võimutses põllumajanduslikes kooperatiivides, piimaühingutes, laenu- ja hoiuühistutes, krediidiühistutes ja tarbijate kooperatiivides. Esimene maailmasõda soodustas kodanluse positsiooni kindlustamist. Linnade Liidu kohaliku komitee ja nn. Põhja-Balti Komitee ning selle maakondlike filiaalide näol omas kodanlus monoliitseid organisatsioone, kes aktiivselt toetasid tsaarivalitsuse imperialistlikku poliitikat.

Pärast Veebruarirevolutsiooni tugevnes kodanluse positsioon poliitilises ja majanduslikus elus veelgi. Eestimaa kubermangu valitsuse etteotsa sai J. Poska, kubermangukomissari abiks Lõuna-Eestis — K. Parts. Nad mõlemad olid eesti kodanluse teenrid. Samuti tugevnes maakodanluse positsioon maakonna- ja vallavalitsustes. Lisaks kõigele sellele ei tohi unustada uusi poliitilisi parteisid ja mifmesuguseid väike- ning suurkodanluse organisatsioone, kes oma ajakirjanduse kaudu tegid kõige metsikumad propagandat bolševike vastu ja laimasid neid.

Eestimaa bolševistlik organisatsioon, kes märtsipäevil põranda alt oli välja tulnud, oli väikesearvuline. Tema esimesest legaalsest koosolekust, mis toimus Tallinnas 10. märtsil, võttis osa ligikaudu 50 partei liiget. Umbes sama suur oli partei liikmete arv ka Tartus ja Narvas.

Pärast tsarismi kukutamist kasvasid bolševike partei read kiiresti. Selleks olid praegu olemas ka kõik eeldused; ainuüksi tööstustööliste arv oli ettevõtteis Veebruarirevolutsiooni eel kasvanud kuni 50 000-ni. Aprillis ja mais lisandusid olemasolevatele parteiorganisatsioonidele uued Aseris, Kundas, Rakveres, Järva-Jaanis, Lehtses, Laiusel, Sindis jm. Kokku oli juba 13 parteiorganisatsiooni, keda juhtis VSĐT(b)P Põhja-Balti Komitee.¹⁸ Kõige suuremaks neist oli Tallinna parteiorganisatsioon, kellel oli 2600 liiget; neist 940-le olid juba välja antud parteipiletid.¹⁹

Sel ajal tegid parteiorganisatsioonid maaelanikkonna hulgas juba suurt

¹⁶ „Kiir”, 20. apr. 1917.

¹⁷ „Kiir”, 21. apr. 1917.

¹⁸ „Kiir”, 16. mail 1917.

¹⁹ Sealsamas.

poliitilist kasvatustööd, organiseerides massilisi rahvakoosolekuid, kus nad selgitasid bolševike partei poliitikat talurahva suhtes, paljastasid Ajutise Valitsuse imperialistlikku poliitikat ja väikekodanlike kokkuleplaste parteide reeturlikku taktikat. Vaatamata kodanluse laimule suhtus kehttalurahvas sügava lugupidamisega bolševistlikesse propagandistidesse — „Kiire” meestesse —, nagu rahvas neid tollal sageli nimetas. Neid kutsuti koosolekutele, et nad aitaksid paljastada töörahva vaenlaste õelaid sala-sepitsusi ja jutustaksid rahvale toimuvaist sündmustest tõde. Aprillis näiteks esines bolševik H. S u u d e r rahvakoosolekuil Aseris, Kundas, Rakveres, Türil, Kapa-Kohilas, Paides ja Sõmeru vallamajas.²⁰ VSDT(b)P Põhja-Balti Büroo liikmeid esines kõnedega Hageris, Kehras, Viljandis, Raplas ja mujal. Massilist poliitilist tööd hakkasid hoogsalt arendama maaelanikkonna hulgas VSDT(b)P Tartu, Narva jt. organisatsioonid.²¹ Suvel saabus Narva V. Kingissepp. Juba oma esimesel esinemisel kommunistide ees rääkis ta, et erilist tähelepanu tuleb pöörata talupoegade olukorrale, et tuleb organiseerida maatameeste komiteed ja anda neile üle mõisamaad. Ta tõstis üles küsimuse propagandistide grupi ettevalmistamisest selgitustöö tegemiseks maal.

Ametiühingute aktiivsel osavõtul organiseerisid Narva bolševikud massilisi agitatsiooniväljasõite maale. Üks selline organiseeriti jaanipäeval (24. juunil) Polja ja Nisõ külla.²² Niisugused väljasõidud aitasid kaasa talurahva poliitilise teadlikkuse tõusule ja klassivõitluse süvenemisele maal. Kulakud, kaupmehed jt. ekspluataatorlikud elemendid pingutasid kogu oma jõudu selleks, et takistada moonakate ja külakehvikute organiseerimist. Eriti agaralt astusid Virumaal bolševike ja nende poolehoidjate vastu välja kodanlike parteide liidrite J. Tõnissoni ja J. Vilmsi käsilased Jaanis ja kaupmees Tipner. Esimene neist esines kevadel Maanõukogu valimise eelsetel koosolekutel laimukõnedega revolutsioonilis-demokraatliku bloki kandidaatide vastu. Ta kutsus üles mitte uskuma bolševistlikke ajalehti. Ajalehtede „Pravda” ja „Kiire” toimetuse liikmeid nimetas ta kapitalistide äraostetavateks agentideks. Ta laimas tööliklassi suurt juhti V. I. Leninit.²³ Kaupmees Tipner muutis oma kaupluse, kus eriti posti saabumise päevadel oli palju rahvast, kontrrevolutsioonilise propaganda pesaks. Tema kallaletungide alatiseks objektiks olid Aseri tsemenditehase vabrikukomitee ja VSDT(b)P kohalik organisatsioon.²⁴

Revolutsiooni rahuliku arenemise perioodil organiseeris samaaegselt ka Üle-eestimaalise Maatameeste Keskkomitee Büroo funktsioone täitev VSDT(b)P Põhja-Balti Büroo kogu Eestis rea tähtsaid poliitilisi üritusi, mis avaldasid soodsat mõju tööliklassi ja kehttalurahva liidu tugevnemisele. Peale eespool nimetatud VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsioonide I konverentsi olid neist üritustest tähtsamad VSDT(b)P Põhja-Balti Komitee I (11. mail) ja II (18. juunil) pleenum, millest võtsid osa maal asuvad parteiorganisatsioonid,²⁵ Eesti maatameeste koosoleku kokkukutsumine aprillis,²⁶ „rahvuskongressi” istungilt lahkunud maatameeste ja tööliste esindajate nõupidamine ja ajalehe „Maatamees” väljaandmine.

Teatud positiivset tööd tööliste, sulaste ja väikemaapidajate mobiliseerimisel võitluse kontrrevolutsiooni vastu tegid tööliste ja soldatite saadikute nõukogude bolševistlikud fraktsioonid.

²⁰ „Kiir”, 16. mail 1917.

²¹ „Kiir”, 29. mail 1917.

²² EKP KK Partei Ajaloo Instituudi arhiiv, f. 27, nim. 1, s.-ü. 471-a.

²³ ENSV ORRKA, f. R-1228, nim. 2, s.-ü. 16, l. 17.

²⁴ Sealsamas, l. 33.

²⁵ „Kiir”, 16. mail ja 5. juulil 1917.

²⁶ „Kiir”, 26. apr. 1917.

Bolševistlike saadikute initsiatiivil võttis Tallinna Töölise ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu endale ülesande kokku kutsuda Baltimaade nõukogude I kongress, mis pidi toimuma 10. mail. Sel korral jäi kongress siiski pidamata kohalesõitnud esindajate liiga väikese arvu tõttu; Eesti maaproletariaat ja kehvtalurahvas olid tollal ilmselt veel väga nõrgalt organiseeritud. Sellele puudusele pööras ajaleht „Kiir” korduvalt nende bolševike tähelepanu, kes töötasid talurahva keskel. Kõigi võimalike takistuste tõttu, mis maakonnakomissarid ja teised Ajutise Valitsuse ametnikud üldkoosolekute korraldamisele tegid, puudusid mõnedes maakonnalinnades isegi nõukogud, rääkimata maatöölise ja kehvtalurahva vallakomiteedest.²⁷

Selles olukorras etendas tähtsat osa 21. ja 22. mail 1917. aastal toimunud Eesti kehvtalurahva I konverents, mis kutsuti kokku VSĐT(b)P Põhja-Balti Büroo algatusel. Konverentsil arutati eriti tähtsaid küsimusi, mis puudutasid külakehvikute elu ja organiseerimist.²⁸ Alpool analüüsimise selle konverentsi tähtsamaid otsuseid, kuid siinkohal märgime ainult seda, et nimetatud konverents kinnitas töölissaadikute vallakomiteede ajutise määruse projekti. Selle tähtsa dokumendi, mille väljatöötamisest võttis osa VSĐT(b)P Põhja-Balti Büroo liikmeid, võtsid delegaadid vastu ühel häälel ja edaspidi oli tal suur tähtsus kohapeal uute töörahva võimuorganite loomisel töölissaadikute vallakomiteede (-nõukogude — autor) näol.

Sellal kui bolševistlikud organisatsioonid jätkasid töölisklassi ja kehvtalurahva liidu tugevdamist, saavutades sel alal uut edu, tegi eesti kodanlus revolutsiooniliste sündmuste edasist käiku ja võimalikke tagajärgi ette nähes kõik selleks, et takistada bolševike mõju edasist kasvu rahvahulkades.

Pärast Veebruarirevolutsiooni hakkas kodanlus arendama laialdast kampaaniat „Eesti autonoomia” ja rahvuslike väeosade organiseerimise küsimuste ümber. Ajutine Valitsus tuli vastu eesti kodanluse soovidele. 30. märtsil kinnitas ta Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja kohaliku omavalitsuse ajutise korraldamise määruse. Ajutine Valitsus andis oma nõusoleku ka rahvuslike väeosade formeerimiseks. Mõlemaid nimetatud mõõndusi püüdis eesti kodanlus oma kongressidel ja igasugustel nõupidamistel ning trükisõnalises propagandas maksimaalselt ära kasutada.

Aprillis kutsus kodanlus Tartusse kokku pedagoogide piirkonnakongressi. Samal ajal toimus Tallinnas Eestimaa kubermangu vallakirjutajate nõupidamine. Pärast seda peeti ära vallavanemate nõupidamised.²⁹ Juuli algul kavatses kodanlus kokku kutsuda nn. „rahvuskongressi”, kes pidi otsustama ja sanktsioneerima kõik tähtsamad küsimused kodanlusele sobivas suunas. Neid korraldusi teostas ta „rahva ühtsuse” natsionalistliku loosungi all.

Eesti kodanlus püüdis töötavat rahvast häälestada nõukogude vastu. Mängides rahvuslikel tunnetel kinnitas kodanlik propaganda, et nõukogudes lahendatavat kõik küsimused venelaste poolt, et nõukogud ja vene soldatid rõhuvat eesti rahvast.³⁰ Nõukogudele vastandas ta Maanõukogu, mille aluseks oli Ajutise Valitsuse poolt kohaliku omavalitsuse kohta antud määrus.

Toetudes VSĐT(b)P KK otsustele ja V. I. Lenini töödele, paljastasid Eesti bolševikud kodanlike natsionalistide salasepitsused. Oma trükisõnas selgitasid nad töölisele, et kodanlus, varjates end rahvuslipuga, kaitseb oma klassihuviseid ja püüab kehtestada oma diktatuuri. Autonoomia-

²⁷ ENSV ORRKA, f. R-1393, nim. 1, s.-ü. 10, l. 274.

²⁸ „Kiir”, 26. mail 1917.

²⁹ «Красная летопись», 1933, № 5—6, lk. 117

³⁰ ENSV ORRKA, f. R-1337, nim. 1, s.-ü. 25, l. 22.

küsimust arutati VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsiooni esimesel konverentsil. Sõnavõttud selles küsimuses näitasid, et Maanõukogu on anti-demokraatlik asutus, millel pole midagi ühist tõelise rahvaesindusega.

Revolutsiooniliste ja kontrrevolutsiooniliste jõudude vahel toimuv terav võitlus arenes talurahvaliidumise tugevdamise olukorras. Eesti linna ja maa töötav rahvas, kes ühtveisi teiste Venemaa rahvastega kandis oma õlgadel kõiki Esimese maailmasõja raskusi, igatses rahu. Ometi jätkas Ajutine Valitsus ebaõiglast sõda, hoolimata rahva tahtest. Sõja jätkamise eest võidurikka lõpuni võitles ka eesti kodanlus, keda toetasid väikekodanlikud kokkuleppeparteid.

Kohaliku esseeride organisatsiooni häälekandja „Töö Lipp” kutsus oma ilumise esimestest päevadest alates toetama Ajutist Valitsust ja tema roimarlikku sõja jätkamise poliitikat. Nii kirjutas mainitud ajaleht oma juhtkirjas 23. juunil: „Jõudis kord revolutsiooniline Prantsusmaa terve Euroopaga sõda pidada, jõuab ka revolutsiooniline Venemaa. Ta tahab seda, peab seda tegema, — teist teed ei ole”.³¹

Esseerid ja menševikud toetusid peamiselt väikekodanlikele ja pool-proletaarsetele elementidele. 19. aprillil organiseerisid nad Tallinnas Vene Klubis Ülevenemaalise Talurahva Liidu kohaliku osakonna asutamiskoosoleku. Kuna koosolekule ilmunud isikud ei osutunud ühiskondlike organisatsioonide esindajaiks, otsustati kokku kutsuda mõne aja pärast uus koosolek³², mis ka toimus. Ajalehe „Töö Lipp” andmeil organiseeriti Tartu maakonnas esseeride algatusel 30 talurahva seltsi.

1. mail 1917. aastal kutsusid esseerid Tartusse kokku maatameeste konverentsi, kus arutati tööpäeva lühendamise ja maaküsimust.³³ Konverentsi organiseerijad kõnelesid palju sulaste ja maatameeste elu parandamise vajadusest ning rahust, kuna aga tegelikult juttudest kaugemale ei mindud, kadus rahvahulkade usk esseeridesse.

Bolševike võitlus rahvahulkade eest arenes kehvtalurahva terve rea nõuete ümber. Üheks neist oli nõudmine, et lõpetataks sõda. Rahvaliidumise eesotsas seisis linnaproletariaat bolševike juhtimisel. Maatöölised ja küla-kehvikud võtsid sellest võitlusest osa sedamööda, kuidas kasvas nende organiseeritus. Partei- ja töölisorganisatsioonide tekkimisel kohapeal, samuti bolševistlike agitaatorite kohalesõidul Tallinnast oli määratu suur tähtsus sõjavastase liikumise kasvule rahvahulkades. Rahvahulkade visa püüdlus lõpetada imperialistlik sõda kajastus linnades ja maal toimunud massiliste rahvakoosolekute ja 1. mai miitingute otsustes. Sõja jätkamise poolt olid kulakud, kaupmehed ja spekulandid, kelledele sõjaolukord pakkus erakordseid võimalusi rikastumiseks.

Sõjaküsimust arutati näiteks 30. aprillil Kehtna valla talurahva üldkoosolekul. Endine vallavalitsus, keda revolutsioon polnud veel minema kihutanud, kutsus koosolekule kodanlikud agitaatorid Johanson ja Reintali. Maatamehed omalt poolt kutsusid bolševike partei esindajaid. Teadmata põhjustel esimesed koosolekule ei ilmunud, nende volinik aga ei sõandanud arutletavais küsimustes sõna võtta. VSDT(b)P Tallinna organisatsiooni esindaja tegi ettepaneku võtta vastu resolutsioon, milles nõutakse sõja viivitamatut lõpetamist ja rahu ilma anneksioonideta ja kontributsioonideta. Reaktsioonilised elemendid hakkasid sellele ettepanekule ägedalt vastu. Üks selle grupi esindajaid — jaamaülem Talts, kes sõja ajal oli endale spekulatsiooni teel kokku ajanud suure varanduse —, läks oma sõnavõtus isegi nii kaugele, et nimetas kõnelejat „Saksa agendiks”.³⁴ Antud küsimu-

³¹ „Töö Lipp”, 22. juunil 1917.

³² ENSV ORRKA, f. R-1337, nim. 1, s.-ü. 25, l. 6.

³³ „Proletaarne revolutsioon Eestis”, 1928, nr. 6. lk. 44.

³⁴ ENSV ORRKA, f. R-1337, nim. 1, s.-ü. 17, l. 2.

ses ei õnnestunudki vastu võtta resolutsiooni. Reaktsionääride jõuk tõstis niisugust lärmi, et koosoleku juhataja ei suutnud neid vaigistada. Umbes samasugune koosolek samasuguste tagajärgedega toimus mõne aja pärast Laitses, Läänemaal.³⁵

Koosolekuil tuli bolševikest kõnelejail pidada ägedat ideoloogilist võitlust kulakutega. Üksikuil juhtudel õnnestus reaktsionääridel nurja ajada ühe või teise bolševistliku otsuse vastuvõtmine. Ent vaatamata sellele aitavad need koosolekud üldiselt tunduval määral elanikkonnal orienteeruda sõja- ja poliitilistes päevaküsimustes.

Ajaleht „Kiir” kirjutab, et kohaliku sotsiaaldemokraatliku organisatsiooni algatusel toimusid 22. ja 23. aprillil sõjavastased rahvakoosolekud Leitses ja Aegviidu jaamas.³⁶ Reaktsioonilised ringkonnad tahtsid needki üritused nurja ajada, kuid see ei õnnestunud neil, sest maatöölised tegid niisugustele katsetele lõpu.

Suurest poolehoiust bolševike partei poliitikale maal annab tunnistust Imaveres toimunud rahvakoosolek. Kõneleja F. Rei näitas, et käesolev sõda on läbinisti imperialistlik, et ta toob kasu ainult kapitalistidele. Ta kutsus üles mitte ostma Ajutise Valitsuse poolt väljalastud vabastuslaenu, sest see toob töötavale rahvale uusi kannatusi ja kapitalistlikku orjust.³⁷ Koosolek võttis üksmeelselt vastu resolutsiooni, milles öeldakse: „Meie nõuame selle imperialistlike sõja viibimata lõpetamist ilma maadevõtmise ja sõja kulude tasumiseta. Ajutine Valitsus peab tsaarivalitsuse ja „liitlaste” vahel tehtud salalepingud avaldama ja tühjaks tunnistama. Meie nõuame, et kõik võim tööliste ja soldatite saadikute nõukogu kätte läheks”.³⁸ Ajutise Valitsuse imperialistlikku poliitikat mõistsid teravalt hukka maikuus Tallinnas toimunud kehtalurahva I konverentsist osavõtjad. Esseeride ja menševike poliitika, mis oli suunatud imperialistliku sõja jätkamisele, sai lüüa. Järk-järgult vabanesid rahvamassid nende mõju alt ja koondusid bolševike ümber võitlusse rahu ja nõukogude võimu eest.

Bolševike juhtimisel tõmbasid linnatöölised terve rea revolutsiooni põhiküsimuste, nagu: agraarküsimuse, rahu, demokraatlike vabaduste säilitamise eest peetavasse võitlusse kaasa ka eesti kehtalurahva. Need küsimused moodustasid töölisklassi ja kehtalurahva liidu majandusliku ja poliitilise aluse. Nende lahendamine aga oli tihedalt seotud Ajutise Valitsuse poliitikaga. Ajutisse Valitsusse ja kohalikesse võimuorganeisse suhtumine Eestis oli niisuguseks küsimuseks, mille ümber lakkamatult käis võitlus poliitiliste parteide vahel mitte ainult nõukogudes ning valla- ja linnavalitsustes, vaid ka talurahvakoosolekuil, konverentsidel ja tööliste massi- miitinguul.

Selles küsimuses pidasid Eesti bolševikud lakkamatut võitlust esseeride ja menševike vastu, kes koos kodanlusega toetasid Ajutise Valitsuse poliitikat. Ajutise Valitsuse poliitika innukaiks teostajaiks olid ka Eestimaa kubermangu komissar J. Poska ja tema abi K. Parts.

23. mail võttis Tallinna Tööliste ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu bolševistliku fraktsiooni algatusel vastu otsuse Eestimaa kubermangu komissari J. Poska ametist tagandamise kohta seepärast, et ta nõukogu otsuseid süstemaatilisel ignoreeris.³⁹ Selle küsimuse üle puhkes äge võitlus. Taganedes Tallinna Nõukogus varem vastuvõetud otsusest reetsid esseerid ja menševikud selleski küsimuses rahva huvid ja endine kuber-

³⁵ ENSV ORRKA, f. R-1228, nim. 2, s.-ü. 16, l. 3.

³⁶ „Kiir”, 25. apr. 1917.

³⁷ „Kiir”, 16. juunil 1917.

³⁸ Sealsamas.

³⁹ ENSV ORRKA, f. R-1216, nim. 1, s.-ü. 4, l. 69.

mangukomissar Poska sai oma koha tagasi. Sellele kampaaniale kaasnes kodanluse mäng elanikkonna rahvuslikel tundeil. Poska tagandamise puhul Tallinna Nõukogu poolt andis eesti kodanlik ajakirjandus mittekahemõtteliselt mõista, et see samm olla astunud vaid seepärast, et Poska on eestlane. Selles küsimuses, nagu teisteski revolutsiooni tähtsamais küsimustes, ei astunud talurahvas välja üksimeelselt. Teadlik osa maatamehi ja väikemaapidajaid toetas ka selles küsimuses bolševikke, talurahva jõukas osa aga — kodanlust. Iseloomulik on selles suhtes Peningi valla talupoegade resolutsioon, mis avaldati ajalehes „Kiir”.

Valla täiskogust osavõtjad avaldasid 67 allkirjaga teravat protesti „Päevalehes” ilmunud teate puhul selle kohta, nagu oleksid Peningi valla täiskogust osavõtjad ühel häälel hukka mõistnud kubermangukomissari tagandamise. Nad teatasid: „Meie, siin allpool nimetatud isikud, Peningi Valla täiskogu liikmed avaldame niisuguse toore vale vastu täielikku põlgust. Ühtlasi tunnistame meie Tallinna tööliste ja soldatite saadikute nõukogu otsuse Poska tagandamise asjus õigeaks ja avaldame soovi, et uus rahva poolt valitud komissar eestikeelt oskaks ja seda kõigis ametialitustes tarvitusele võtaks”.⁴⁰

Oma toetust Tallinna Nõukogu otsusele avaldasid ka VSDT(b)P Tallinna Sõjaväeorganisatsiooni kuuluvad soldatid ja madrused. Rahvahulkade väljaastumised J. Poska kubermangukomissari kohalt tagandamise poolt hakkasid võtma üha laiemat ulatust. Püüdes parandada oma olukorda otsustas kodanlus kokku kutsuda nn. „rahvuskongressi”, et seal ka selles küsimuses vastu võtta „autoriteetne”, oma huvidele vastav otsus.

Kuid seegi kodanluse kavatus lõppes nurjumisega. Pärast seda, kui „kongressi” kodanlik enamus oli tagasi lükanud bolševike ettepaneku kuulutada end eraviisiliseks nõupidamiseks, lahkusid tööliste ja külakehvikute esindajad kongressilt, demonstreerides sellega oma ühtsust võitluses kodanluse vastu.

3. juulil kogunesid maatameeste, väikemaapidajate ja vabrikutööliste esindajad Töölistemajja nõupidamisele, kus H. Pöögelmanni juhatusel arutati tähtsaid küsimusi, nagu: suhtumist kodanlikku kongressi, maa-küsimust, vallaomavalitsuste reorganiseerimist jm. Motiveerides oma lahkumist „kongressilt” juhtisid töötava talurahva esindajad tähelepanu sellele, et valimised kongressile ei olnud demokraatlikud, et töölisorganisatsioonid polnud esindatud kongressil, et kongress polnud valinud komisjoni selleks, et kontrollida saadikute mandaatide õigsust jne.⁴¹

4. juunil toimunud talupoegade ja töölisorganisatsioonide esindajate nõupidamisel otsustati pöörduda VSDT(b)P Tallinna Komitee poole ettepanekuga organiseerida demonstratsioon kodanliku „kongressi” kokkukutsumise vastu. Demonstratsioon Tallinnas langes ajalisel kokku juulisündmustega Peterburis. Kongressihoone ette kogunenud 40-tuhandeline demonstrantide hulk sundis „kongressi” tunnistama, et ta ei esine rahva, vaid ainult koosolekust osavõtjate nimel.⁴²

See proletariaadi ja kehttalurahva esindajate ühine aktsioon 4. juulil Tallinnas näitas kujukalt sotsialistliku revolutsiooni vaenlastele tööliklassi ja kehttalurahva liidu kasvavat jõudu.

Üheks keskseks küsimuseks, mille ümber Eesti bolševikud arendasid võitlust teiste poliitiliste parteide vastu rahvahulkade enda poole võitmise eest, oli agrar küsimus. Selle küsimuse lahendamisest olid eelkõige huvitatud maatamehed ja väikemaapidajad, kes moodustasid $\frac{3}{4}$ Eesti maa-elanikkonnast.

⁴⁰ „Kiir”, 12. juunil 1917.

⁴¹ J. Saate, Eesti bolševikud Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul. Tallinn 1956, lk. 98.

⁴² «Красная летопись», 1933, № 5—6, lk. 122.

Eesti Demokraatliku Partei, mis tol ajal oli eesti kodanluse juhtivamaid parteisid ja mille eesotsas seisis J. Tõnisson, programm nägi ette mõisamaade järkjärgulise võõrandamise „õiglase tasu” eest.⁴³

Eesti esseerid pooldasid agraarküsimuse otsustamise edasilükkamist kuni Asutava Kogu kokkutulekuni.⁴⁴ Nad veensid talupoegi hoiduma mõisamaade enda kätte haaramisest, kuigi Ajutine Valitsus ajas teadlikult nurja Asutava Kogu kokkukutsumise tähtjaid.

Eesti Sotsiaaldemokraatlik Partei astus välja kiriku-, kloostri-, kroonuja rüütlimaade konfiskeerimise ning nende üleandmise eest riigi käsutusse,⁴⁵ kes omalt poolt oleks varustanud talupoegi maaga, andes selle neile põlisrendile. Maade natsionaliseerimist, mis kõige täiuslikumalt oleks kajastanud töötava talurahva huvisid, esseerid ja menševikud ei pooldanud. Nende agraarprogrammid, mis säilitasid eraomandiõiguse maale, kajastasid eelkõige maakodanluse ja talurahva jõukate kihtide huve.

Eesti bolševike programm lähtus kogu maa natsionaliseerimise printsiibist, mida nad kaitsesid tööliste ja soldatite saadikute nõukogude istungitel, konverentsidel, maatameeste esindajate koosolekutel ja mujal. Siinkohal pole võimalik üksikasjalisemalt peatuda VSDT(b)P Põhja-Balti Organisatsiooni üksikutele koosolekutele ja konverentsidele agraarküsimuse kohta tehtud otsuste analüüsil. Küll aga tuleb peatuda Eesti kehtalurahva I konverentsi otsusel, milles Eesti bolševike agraarprogramm leidis kõige täielikumalt valgustust ja üldise heakskiidu.

Sellekohane resolutsioon võeti vastu pärast bolševike ja menševike pooldajate vahel toimunud ägedaid vaidlusi; resolutsiooni poolt anti 31, vastu 6 häält, mõned jäid erapooletuks. Iseloomustades olukorda maal märgib resolutsioon, et toitlusküsimus muutub iga päevaga teravamaks. Paljud maatükid, mõnel pool isegi ülesküntud mõisapõllud olid jäetud seemendamata. Need, kelle käes oli maa, ei hoolinud rahva heolust. Resolutsioonis avaldatakse kartust, et teravilj ja kartul jäävad mõnes mõisas sügisel koristamata. Samal ajal aga laostuvad väikemaapidajad, makstes endiselt mõisnikele renti ja tehes tegu.

Vastuvõetud otsuses nõutakse, et kõik maad tuleb tunnistada kogu rahva omandiks. Mõisnike ja teiste suurmaaomanike maad peavad tasuta rahva kätte minema. Eelkõige aga tuleb üle võtta kõik mõisad, kus maad üldse ei harita või haritakse halvasti, pealiskaudselt.⁴⁶

Pidades võitlust esseeride ja menševike vastu, kes süüdistasid bolševikke anarhismlis, toonitatakse resolutsioonis, et mõisate konfiskeerimine peab toimuma maatameeste vallakomiteede poolt. Ei tohi lubada, et üksikud oma äranägemise järgi maatükke enda kätte haaravad. Samuti tuleb ära hoida rekviireeritava omandi, nagu näiteks kariloomade ja masinate kadumaminek, tuleb takistada metsade maharaiumist jne.

Resolutsiooni neljandas punktis märgiti, et mõisate konfiskeerimisel peavad komiteed hoolikalt ette valmistama nimetatud küsimuse maataameeste ja väikemaapidajate üldkoosolekul arutamiseks, eelnevalt kooskõlastades selle küsimuse tööliste ja soldatite saadikute maakonnanõukoguga.

Otsuses oli öeldud, et konfiskeeritud mõisamaid ei tule mingil juhul jagada, vaid igas mõisas tuleb moodustada eeskujulik kollektiivne majand, mille tulud peavad minema vallakomiteede käsutusse.⁴⁷

⁴³ „Postimees”, 6. mail 1917.

⁴⁴ „Töö Lipp”, 27. juunil 1917.

⁴⁵ „Sotsiaaldemokraat”, 17. okt. 1917.

⁴⁶ „Kiir”, 26. mail 1917.

⁴⁷ Sealsamas.

Väikemõisarentnike kohta öeldi, et neid tuleb kohe vabastada rendi maksmisest mõisnikele.

Kõrvutades seda otsust VSDT(b)P VII (aprilli-)konverentsi resolutsiooniga 1917. aastast on ilmne, et kõik selle olulisemad punktid leidsid küllalt elavat vastukõla Eesti kehvtalurahva I konverentsi otsuses, mille autoriks olid eesti bolševikud. See resolutsioon erines põhiliselt väikekodanlike parteide resolutsioonidest. Ta kajastas töölisklassi ja töötava talurahva ühiseid huve, näitas neile kätte võitluse eesmärgid ning samal ajal aitas kaasa rahvahulkade mobiliseerimisele võitluseks kodanluse vastu, nõukogude võimu eest.

Selliste koosolekute ja konverentside kokkukutsumine Eesti bolševike poolt on faktiks, mis kõneleb nende aktiivsest tegevusest töölisklassi ja moonakate ning väikemaapidajate liidu tugevdamisel. See aga on vaid osa sellest suurest tööst, mille nad ära tegid talurahva hulgas.

1917. aasta suvel seisis VSDT(b)P Põhja-Balti Büroo tähelepanu keskpunktis Eesti maaproletariaadi ja talupoegade olemasolevate partei- ja teiste organisatsioonide tugevdamine ning uute loomine maal.⁴⁸ Büroo aruandes 18. juunist seisab:

„Viimasel ajal on büroo eeskätt kõige rohkem maa organiseerimise peale rõhku pannud, et seal pinda poliitiliste organisatsioonide asutamiseks luua. Selleks asutatakse maal põllutööliste ja väikemaapidajate komiteed, kes kohtade peal, kus viimased juba asutatud on, koosolekuid korraldavad, kõnelejaid kutsuvad jne.”⁴⁹

Tänu bolševike väsimatule poliitmassilisele tööle arenes küla organiseerimine pidevalt, kuigi see oli seotud suurte raskustega. Suurt osa selles töös etendasid maal asuvad bolševistlikud organisatsioonid.

Uued parteiorganisatsioonid loodi Pärnumaal Häädemeestel, Järva- maal Allikul, Harjumaal Nehatus, Imaveres ja mujal.⁵⁰

Uute parteiorganisatsioonide loomise puhul ei varjanud kulakud ja muu reaktiooniline element oma vaenulikkust nende suhtes. VSDT(b)P Lehtse organisatsiooni loomise puhul kirjutas ajalehe „Kiir” kirjasaatja: „Meie ümbruskonna tagurlised ringkonnad — kaupmehed, angeldajad, jõukamad taluperemehed „seltskonnategelased” ja nende poolehoidjad võtavad kõik võimalikud abinõud tarvitusele, et järjest tugevamalt demokraatiale takistusi teha. Oma avalikkudel koosolekutel tõrvavad nad tööliste püüdmisi, ning laimavad nende tegelasi. Et meil VSDTP osakond asutati, seda ei suuda kodanlased kuidagi andeks anda.

Et osakonda elanikkude ees „maha teha”, selleks laotavad nad osakonna liikmete, iseäranis selle algataja kooliõpetaja Johan Lassi kohta igasuguseid juttusi laiali.”⁵¹

Laimukampaania Lassi vastu lõppes sellega, et vallavalitsus kihutas ta töölt minema, vaatamata maatameeste ja väikemaapidajate massilisele protestile.

Bolševike töö laienes ka põllutööliste ühingute ning maatameeste komiteede organiseerimisel, millele nad suurt tähelepanu osutasid. Käsikirjas „Miks peavad põllutöölised ühinema”, mis säilitatakse ajalehe „Kiir” fondides, öeldakse: „Maal elavate tööliste klass on palju halvemas tingimustes kui linnatöölised. Nad on mööda maad laiali pillatud, neil on raskem teineteisega läbi käia, nende juurde ulatuvad isegi kõiksugused uued päevasündmused hilja. Üksikult töötades on nad enam peremehe mõju all kui suurte vabrikute töölised.

⁴⁸ „Kiir”, 5. juulil 1917.

⁴⁹ Sealsamas.

⁵⁰ Sealsamas.

⁵¹ ENSV ORRKA, f. R-1337, nim. 1, s.-ü. 17, l. 48.

Kui üksik tööline oma seisukorda parandada tahab, lühemat tööpäeva, suuremat palka nõuab, ei pane peremees seda nii kergeste tähele. Ta võib uue töölise palgata. Aga kui töölised kõik seltsiks on ühinenud, võivad nad omavahel kergeste maha teha, et näituseks keegi streikija asemele tööle ei tohi minna.”⁵²

Virumaa Järve valla maatöölise ühingu koosolekul 25. juunil esines ühingu esimees R. Siitas sõnavõtuga kõigi maatöölise ühinemise vajadusest. Koosoleku päevakorra tähtsaimaks punktiks oli agraarküsimus. Ühingu koosolek võttis vastu 49 uut liiget.⁵³ Nimetatud ühing oli organisatsiooniliselt üks tugevamaid ja oma järgneva tegevusega etendas ta tähtsat osa nõukogude võimu võidus ja selle kindlustamisel maakonnas. Luues põllutöölise ühinguid püüdsid bolševikud neisse ühendada mitte ainult mõisamoonakaid, vaid ka väikemaapidajaid, kes samuti kannatasid mõisnike ja kulakute ekspluateerimise all. Sellest kirjutatakse ka üleskutes maatöölisele ja väikemaapidajatele, mis ilmus ajalehe „Kiir” maikuu numbris.⁵⁴

Põllutöölise organisatsioonid tekkisid Eestimaal mitmes kohas, nagu Raplas, Tõrvas, Taageperas; Võsul Toomika külas olid põllutöölise ühingud; Raikkülas ja Raplas ning teistes kohtades olid maatameeste komiteed. VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsioonide II konverentsi avamise ajaks oli Eesti bolševike poolt moodustatud seitse põllutöölise ühingut ja viis maatameeste komiteed.⁵⁵

Põllutöölise ja väikemaapidajate organisatsioonide võrk oli kõige tihedam Tartumaal, kuid kevadel olid nad veel esseeride ülekaaluka mõju all.

Põllutöölise ühingute organiseerimisel oli suur tähtsus revolutsiooni edasisele arenemisele maal. Bolševike partei organisatsioonide juhtimisel kujunesid nad poliitilise elu keskusteks kohapeal. Põllutöölise ühingud organiseerisid rahvakoosolekuid ja võtsid osa maatameeste komiteede moodustamisest; nende juhtimisel esines maarahva vaeseim kiht mitmesugustel valimiskampaaniatel.

Aprillis teatas Saaremaa miilitsaülem Ainson telegrammi teel Eestimaa kubermangu komissarile, et Randvere mõisa moonakad võtsid mõisnikelt ära maa ning põllutööriistad ja asutasid maakomitee. Edasi märgitakse telegrammis, et rendi suuruse, äravõetud inventari ja seemnevilja väärtuse määrab komitee sõjaväelaste komiteede esindajate osavõtul.⁵⁶

2. juulil valiti Raikküla talupoegade üldkoosolekul 13 inimesest koosnev maatameeste ja väikemaapidajate komitee. Viimane valis enda hulgast 2 esindajat Tallinna Töölise ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogusse. Mõlemad valitud esindajad olid bolševikud.⁵⁷

Viljandimaal etendasid maatameeste komiteede asutamisel aktiivset osa sõjast koju tagasi tulnud soldatid.

Võitluses mõisnike ja kodanluse vastu osutasid bolševikud maaproletariaadile ja kehvatalurahvale igakülgset abi, toetades nende majanduslikke ja õiguslikke nõudmisi ning paljastades ajakirjanduses neid julmalt ekspluateerivate mõisnike ja kulakute metsikut omavoli. Eriti eredalt ilmnis see Viljandimaal Kuriste mõisa väikerentniku Tõnis Kassi loos. Viimane, tuginedes Tallinna ja Tartu nõukogu poolt endale väljaantud dokumentidele, keeldus lahkumast oma maatükilt ettekäändel, et ta pojad on tegevmees. Kuid miilitsaülemast, kohtupristavist, metsaülemast ja teistest

⁵² ENSV ORRKA, f. R-1229, nim. 1, s.-ü. 6, l. 1.

⁵³ „Kiir”, 30. juunil 1917.

⁵⁴ „Kiir”, 19. mail 1917.

⁵⁵ „Tööline”, 30. augustil 1917.

⁵⁶ ENSV ORRKA, f. R-1393, nim. 1, s.-ü. 38, l. 178.

⁵⁷ „Kiir”, 7. juunil 1917.

mõisniku käsilastest koosnev karistussalk tungis rentniku majja ja alustas julma arveteõendamist, mille tagajärjel sai surmavalt haavata perekonna-² pea Tõnis Kass, kuna tema poeg tapeti kohapeal.

See verine arveteõendamine kutsus eesti töörahva hulgas esile sügava meelepaha. Ajaleht „Tööline” paljastas selle kuriteo õhutajad ja nõudis kurjategijatele karmi karistust.⁵⁸

Kevadel ja suvel võttis maaproletariaadi streigivõitlus terava kuju. Moonakate majanduslik olukord muutus niivõrd talumatuks, et esseeride ja mõisnike keelitamised hoiduda streikidest „isamaa päästmise nimel” ei aidanud enam.

Suurt aktiivsust streigivõitluses avaldasid mõisamoonakad Tartumaal. Peaaegu iga päev saabus Tartu Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu Täitevkomiteesse töolistelt ja maaomanikkudelt teateid konfliktide ja streikide kohta. Tänu Nõukogu bolševistlike saadikute otsustavale vahelesegamisele rahuldati paljudel juhtudel streikijate nõudmised. Nii näiteks arutas Põhja-Liivimaa Komitee 1. juulil Kastre mõisa moonakate streigilugu, mis oli esitatud talle Tartu Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu Täitevkomitee poolt, ja võttis vastu otsuse: „Juhul, kui von Essen ei nõustu rahuldama töölise nõudmisi, sekvesteerida Kastre mõis.”⁵⁹ See otsus avaldas mõisnikule tugevat mõju. Streikijate nõudmised rahuldati ja seetõttu jäi ka mõis sekvesteerimata. Mitmes maakonnas, nagu näiteks Lääne- ja Võrumaal, tuli ette ka sääraseid juhtumeid, kus kokkuleppeparteide esindajad, esinedes Nõukogu nimel, lahendasid konflikte mõisnike kasuks.⁶⁰ Sel eesmärgil organiseerisid nad lepituskomisjone.

Sedamööda kuidas teravnes klassivõitlus, sai kogu tööliskonnale üha selgemaks menševike ja esseeride reeturlik taktika. Kui maatöölised hakkasid üha tungivamalt nõudma töötasu tõstmist ja tööpäeva lühendamist, siis osutasid need reeturid sõjaolukorrale ja olid pahatihti töölise õiglaste nõudmistele vastu.

11. mail ilmus Vana-Tänassilma kaupluse seinale kuulutus, milles teatati, et 14. mail toimub töölise koosolek, mille päevakorras olid tööpäeva pikkuse, korteri-, maatöölise palga ja Maanõukogu valimise küsimused; kõik need küsimused pakkusid suurt huvi maatöölisele.

Hiljem selgus aga, et esseere, kes olid koosoleku organiseerijaiks, huvitas vaid viimane päevakorrapunkt; teiste küsimuste arutelust püüdsid nad igati kõrvale põigelda. Lõpuks asuti ka nende küsimuste arutamisele ja koosoleku sekretär luges kohalikust ajalehest ette Tallinnas aprillikuus toimunud maatameeste koosoleku vastavad otsused. Koosoleku juhataja J. Eck võttis sõna tööpäeva lühendamise vastu, osutades asjaolule, et see võiks teravdada vahekordi ja esile kutsuda nälja.⁶¹ Tööpäeva lühendamise vastu olid ka teised koosolekust osavõtvad esseerid. Üks neist ütles, et tööpäeva lühendamise nõue olevat „Tallinna lehe „Kiire” kihutustöö tulemus”⁶²

Arutletud küsimustes konkreetset otsust vastu ei võetud. Esinedes „töölise sõpradena” püüdsid koosoleku organiseerijad nurja ajada kohalike maatöölise ja väikemaapidajate saadiku valimist Eesti kehvtalurahva I konverentsile. Kuid sellest ei tulnud neil midagi välja.

Esseeride ja menševike kokkuleppetaktika tagajärjed andsid end peatselt tunda töötava talurahva toitlusoludes.

1917. aasta suveks oli toitlusküsimus sedavõrd teravnenud, et Tartu- ja

⁵⁸ „Tööline”, 28. juulil 1917.

⁵⁹ „Tartu Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu Teataja”, 13. juulil 1917.

⁶⁰ „Tööline”, 4. aug. 1917.

⁶¹ ENSV ORRKA, f. R-1228, nim. 1, s.-ü. 16, l. 21.

⁶² Sealsamas.

Viljandimaal ning mujal hakkasid tekkima stiihilised näljahädaliste rahunused. Alates 1914. aastast kuni 1917. aasta suveni tõusid esmajärguliste toiduainete hinnad 200—1000% võrra.⁶³ Eriti raskesse olukorda olid sattunud põllutöölised. Oli võimatu saada leiba, võid, piima ja teisi toiduaineid. Mõisnikud ja kulakud müüsid põllumajandussaadusi vaheltkauplejatele, kes omakorda neid kalli hinna eest linna turgudel edasi müüsid ning sellest rikastusid.

Hinnad maal ei jäänud maha hindade tõusust linnas, kuigi sulase palk oli linnatöölise omast tunduvalt madalam. Kuni juulistreigini said näiteks Tartumaal Suure-Kabina mõisa meestöölised 12-tunnilise tööpäeva eest 90 kopikat, naised — 80 kopikat,⁶⁴ mis oli umbes 1/3 kvalifitseerimata töölise palgast Tallinnas.

Töölise ja Petrogradi Nõukogu survele andis Ajutine Valitsus 25. märtsil 1917 välja määruse teravilja üleandmise kohta riigi käsutusse. Selle määruse kohaselt pidi kogu eelmiste ja 1917. aasta lõkusest saadud teravili, maha arvatud seeme ja talu pere toiduks ning loomasöödaks minev vili, müüdama riigile kindlate hindadega. Kohalikud toitlusorganid aga ei täitnud seda määrust. Toitluskomiteed Eestis olid kodanluse ja jõuka talupoegadekihi esindajate käes, kes kõigiti kaitsesid oma klassihuve. Valla, maakonna ja kubermangu toitluskomiteede üle puudus igasugune kontroll: igaüks neist võis talitada oma äranägemise järgi. Range kontrolli puudumine soodustas vargust ja spekulatsiooni neis komiteedes, kuhu oli pugenud palju niisuguseid isikuid, kes saagihimus olid võimelised igasugusteks mahhinatsioonideks.

Toiduainetega varustamise alal oli olukord eriti raske Eesti lõunapoolsetes rajoonides. Kubermangukomissari abi K. Parts teatas Tartust juba aprilli lõpul Eestimaa kubermangu komissarile J. Poskale, et kõigis viies Liivimaa põhjapoolses maakonnas, eriti aga tihedasti rahvastatud kohtades ja kogu Võrumaal maatamehed ja väikemaapidajad lausa nälgiivad ning neile on viivitamatult vaja toiduaineid kohale vedada.⁶⁵

Toitlusküsimuse ümber puhkenud võitlus võttis klassivõitluse iseloomu. See avaldus põllutöölise streikide kasvus, üksikutel juhtudel mõisnikelt maa ning varanduse äravõtmises⁶⁶ ja muul kujul.

Toetades Ajutise Valitsuse poliitikat kandsid tekkinud olukorra eest vastutust menševikud ja esseerid. Ometi ei võtnud nad tarvitusele mingeid konkreetseid abinõusid selleks, et radikaalselt muuta elanikkonna varustamise alal tekkinud olukorda. Sellega kaotasid nad töölise hulgas usalduse nii linnas kui ka maal. Tartus püüdis kohaliku nõukogu esseerlik-menševistlik enamus töölisi kõigiti emale hoida massilistest esinemistest, mis toimusid juunis seoses toitluskriisiga.⁶⁷

Toitlusküsimuse lahendamine nõudis Ajutise Valitsuse poliitika kõige radikaalsemat muutmist. Lõpetamata imperialistlikku sõda, lahendamata agrararüsimust maatameeste ja väikemaapidajate huvides, korraldamata laiatarbekaupade tootmist ja sisse seadmata ranget kontrolli produktide jaotamise üle, polnud võimalik lahendada toitlusküsimust.

Eesti bolševikud, kes pidasid väsimatut võitlust üldiste sotsiaal-majanduslike küsimuste lahendamise eest rahva huvides, toetasid kõigiti ka külalehvikute osalisi nõudmisi, mida võib viivitamatult kohapeal lahendada.

Minimaalpalga, töötingimuste ja sulaste viljaga varustamise küsimu-

⁶³ ENSV ORRKA, f. R-1393, nim. 1, s.-ü. 38, l. 184.

⁶⁴ „Tööline”, 17. juulil 1917.

⁶⁵ ENSV ORRKA, f. R-1290, nim. 1, s.-ü. 108, l. 63.

⁶⁶ Sealsamas, f. 1393, nim. 1, s.-ü. 38, l. 184.

⁶⁷ Sealsamas, f. 1337, nim. 1, s.-ü. 17, l. 64.

sed seisid teravalt Tallinnas aprillikuus bolševike algatusel toimunud põllutöölise koosoleku päevakorras.⁶⁸ Läbiarutatud küsimustes võeti vastu konkreetseid otsused, mis näitasid bolševike partei hoolitsust sulaste ja kehvatalurahva majandusliku olukorra eest.

Teraviljaküsimust valgustas ulatuslikult J. Sihver 1917. aasta augustikuus toimunud maatameeste konverentsil. Ta ütles oma ettekandes: „Leiba, võid, piima ja teisi toiduaineid saada ei ole, samasugune lugu on ka kõigi tarbeainetega. Peremehed viivad piima piimaühistusse. Sealt läheb ta väljatöötatult vaheltkauplejate kaudu linna. Hinnad on maal sama kallid, kui linnaski, kuid tööpalk on madalam ja tööajast ei pruugi rääkida. Kõige suurem viletsus on maatöölisel leiva (vilja) ostmise pärast. Töö eest antakse raha, aga raha eest vilja osta ei saa. Vilja söödavad peremehed ja mõisnikud loomadele. Toitluskomiteed seisavad enamjagu peremeestest, kaupmeestest, mõldritest ja mõisaametnikkudest koos. Nad töötavad oma klassi kasude põhjal — maatamehe kasu ei panda sugugi tähele.”⁶⁹ Analüüsides toitlusraskuste põhjusi mainis ta, et süü langeb siin riigivõimule, kes tegutseb kapitalistide ja mõisnike huvides. Tingimata tuleb kehtestada niisugune võim, mis koosneks revolutsioonilise demokraatia esindajatest ja julgesti astuks kontrrevolutsiooniliste elementide vastu vaesimate rahvakihtide huvides. Konverents võttis vastu otsuse, mis nägi ette toitluskomiteede ümbervalimise üldisel, üheõiguslikul, otsesel ja salajasel hääletusel, kindlate toidunormide kehtestamise iga elaniku kohta ning toiduainetele kindlate hindade määramise ja toiduaineteladude asutamise nii keskuses kui ka kohtadel, kustprodukte plaanipäraselt jaotatakse toitluskomiteedele.⁷⁰

*

Eesti kehvatalurahva (maatameeste) konverents toimus pärast juulisündmusi 13.—16. augustini. Konverentsil olid esindatud 40 000 organiseerunud maatöölise ja talupoega.

Delegaatide aruannetest selgus, et kaksikvõimu ajal oli eesti kehvatalurahvas aktiivselt osa võtnud poliitilisest võitlusest. Tänu bolševistlike agitatorite selgitustööle hakkasid mõisa- ja talusulased ning väikemaapidajad ikka sügavamini vahet tegema oma ja külakodanluse klassihuvide vahel. Kõik see kajastus järsus vastuolude ja klassivõitluse teravnemises ekspluateeritavate ja ekspluateerijate vahel. Samuti selgus delegaatide sõnavõttudest, et meie partei- ja põllutöölise teistel organisatsioonidel on täita veel suured ülesanded maaproletariaadi ja kehvatalurahva organiseerimisel.⁷¹

Bolševik H. Suuder kõneles agitatsioonitöö korraldamisest. Analüüsides kodanluse ja kokkuleplaste parteide võidu põhjusi maakonna ja kubermangu maanõukogude valimistel märkis ta, et kodanlusel õnnestus rahvast petta. Nüüd istuvad Päts, Teemant, Vilms ja teised nendesarnased Kubermangu Nõukogus, esinedes maatöölise esindajatena. Koos nendega istuvad seal esseeride ja menševike esindajad. Nende töövilja on juba näha. Viiest osakonnajuhatajast on kolm täisverelist kodanlast, nende hulgas pastor Põld, kes oli rahvahariduse osakonna juhataja. Oma kõnes märkis H. Suuder, et ainult siis, kui maatamehed ühinevad linnatöölisega ja täielikult aru saades oma klassihuvidest valimiskastide juurde astuvad, võivad nad olla veendunud, et valituiks osutuvad töölisklassi huvide kaitsjad.

Sel maatameeste konverentsil oli määratu suur tähtsus. Ta võttis vastu bolševike resolutsioonid maa, Asutava Kogu, kohaliku omavalitsuse ja

⁶⁸ „Kiir”, 24. apr. 1917.

⁶⁹ „Tööline”, 14. aug. 1917.

⁷⁰ Sealsamas.

⁷¹ „Tööline”, 17. aug. 1917.

teiste aktuaalsete küsimuste kohta, mille lahendamisest olid huvitatud küla-kehvikud.

Tekkinud olukorras omandas erilise tähtsuse talurahva võitluse organisatsiooniline külg. Tuleb märkida, et nii konverentsi organiseerijad kui ka delegaadid, kokku 43 inimest, olid nende ees seisvate ülesannete kõrgusel. Konverents otsustas end kuulutada Eestimaa Maatameeste Ajutiseks Nõukoguks ja valis Täitevkomitee kolmeliikmelise alatise büroo, kelle ülesandeks oli jooksva töö korraldamine ja vajaduse korral Täitevkomitee istungite kokkukutsumine.

Konverents võttis vastu maakondade ja valdade maatameeste nõukogude organiseerimise plaani ning otsustas kuni maatameeste organisatsiooni tugevnemiseni enda kätte võtta toilitustamise, mis seni oli olnud kodanluse juhtida.⁷²

Juulisündmused Petrogradis ning kindral Kornilovi kontrevolutsiooniline tegevus põhjustasid nii linnas kui ka maal rahvahulkade kaldumise järsult vasakule.

Andes hinnangu süvenevale revolutsioonilisele kriisile kirjutas Lenin: „„Rahulikud” väikekodanlikud lootused „koalitsioonile” kodanlusega, temaga kokkuleppimise poliitikale, võimalusele „rahulikult” ära oodata „peatset” Asutavat Kogu jne., kõik selle purustab revolutsiooni käik halastamatult, julmalt, armutult. Kornilovlus oli viimane karm õppetund, suure ulatusega õppetund, mis täiendas paljusid tuhandeid väikesi õppetunde, õppetunde, mis seisid tööliste ja talupoegade petmises kapitalistide ja mõisnike poolt kohapeal, õppetunde, mis seisid soldatite petmises ohvitseride poolt jne. jne.

Sõjaväes, talurahva ja tööliste hulgas kasvab rahulolematust, pahameelt ja viha. Kõike lubav ja mitte midagi täitev esseeride ja menševike „koalitsioon” kodanlusega teeb massid närviliseks, avab neil silmad, tõukab neid ülestõusule”.⁷³

V. I. Lenini arvamus leiab täielikku kinnitust ka sündmuste käigus Eestimaal. Sügisel muutus eesti maaproletariaadi ja töötava talurahva võitlus mõisnike ja kulakute vastu linnatöölise revolutsiooniliste väljastumiste mõjul veelgi visamaks. Selle võitlusega hakkasid ühinema ka tegevarmee soldatid. Eestimaa kubermangu komissari teatel oli 26. augustist kuni 1. septembrini ainuüksi Järvamaal 3 streiki.⁷⁴ Laiaulatuslikult arenes revolutsiooniline liikumine Harju- ja Virumaal, eriti Kumma, Lehola, Klooga, Laulasmaa ja teistes mõisates.⁷⁵

Ühes oma ettekandes teatas maakonnakomissar, et juba kolmandat päeva streigivad Ontika mõisa põllutöölised ja Vallaste ning Sakka külade päevilised ja popsid, ähvardades arreteerida mõisaomanikku, ta naist ja mõisavalitsejat. Streigiliikumist õhutas kooliõpetaja bolševik Vernet. Majandusliku iseloomuga streigid toimusid Kalvi, Pandivere ja teistes mõisates.⁷⁶ Need on vaid üksikud näited klassivõitluse teravnemisest maal 1917. aasta sügisel. Sügisel toimunud klassivõitlusele oli iseloomulikuks jooneks suurem organiseeritus, mille tõttu peaaegu kõik üritused lõppesid maatöölise võiduga. Eesti kodanlus püüdis kõigi abinõudega talurahvast ja maatöölisi eemale hoida revolutsioonist, kuid see ei õnnestunud. Eesti bolševikud paljastasid halastamatult tema salakavalad plaanid. Iseloomustavaks selles suhtes on ühe maakorrespondendi artikkel Kalvilt, kus kirjutatakse: „Liigub, ikka liigub... Paugutagu papid tuld ja tõrva „valekristu-

⁷² «Звезда», 15 августа 1917.

⁷³ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 39—40.

⁷⁴ Крестьянское движение в 1917 году. Москва 1927, lk. 315.

⁷⁵ Sealsamas.

⁷⁶ ENSV ORRKA, f. R-1393, nim. 1, s.-ü. 38, l-d 315 ja 380.

sele" kaela, karjugu Vilms ja ähkigu Tõnisson, kuid ikka liiguvad tööliste nõudmised. Esimene pettumuse ving, petlikud ettekujutused, mis äkiliste poliitiliste vabaduste sünnitus, — hakkavad lahkuma; seda hoolsamalt asutakse nüüd sotsiaalse revolutsiooni läbiviimise juurde." ⁷⁷

Võitluses tööliklassi ja kehttalurahva liidu tugevdamise eest etendas tohtu suurt osa bolševistlik ajakirjandus.

Pärast Veebruarirevolutsiooni ilmusid kuni juulipäevadeni Eestis bolševistlikud ajalehed „Kiir” ja „Utro Pravdõ”. Ajaleht „Kiir” omistas suurt tähelepanu tööle talurahva hulgas. Ta abistas igati parteiorganisatsioonide, põllutööliste ühingute ja maatameeste vallakomiteede asutamist, samuti konverentside ning maatameeste ja väikemaapidajate nõupidamiste läbiviimist.

1. juulil ilmus H. Pöögelmanni toimetusel ajalehe „Maatamees” esimene number. Seda ajalehte hakkasid Eesti bolševikud välja andma eriti maatööliste jaoks. Ta oli VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsiooni maal asuvate osakondade häälekanadjaks. „Maatamees” kirjutas elust ja võitlusest maal, maatööliste streikidest, maatameeste võitlusest maa eest jne. Juba oma esimeses numbris pöördus ajaleht maatööliste poole:

„Sulased, naisteenijad, kõik maatamehed, tulge ise omavahel kokku ja arutage oma hädad ja mured läbi.

Heitke vabrikutöölistega ühte, võideldge oma õiguste eest nagu nemad võitlevad.

Kutsuge kõik palgatöölised, kandimehed ja asunikud koosolekule, valige oma keskelt kümne- või kahekümneliikmeline vallanõukogu.” ⁷⁸

Edasi kõneldi artiklis linnatööliste nõukogude asutamise- ja töökogemustest ning selgitati, kuidas põllutöölised võiksid neid kogemusi kasutada. Samas numbris avaldati ka H. Pöögelmanni artikkel: „Missuguse lipu all?”, milles ta propageeris tööliklassi ja kehttalurahva liitu võitluses sotsialismi eest.

Ajaleht „Maatamees” tegi suurt poliitilist tööd töötava talurahva hulgas. Ta selgitas, et üksnes võimu üleminek nõukogudele annab neile maad, päästab nad kannatustest ja viletsusest.

Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistuse ja läbiviimise perioodil tegid bolševikud määratu suurt tööd sõjaväeüksustes. Armee ja merevägi, mis koosnesid peamiselt relvastatud töölistest ja talupoegadest, moodustasid revolutsiooni otsustava jõu. Eestises olid paigutatud arvukad armee- ja mereväeosad. Otse pärast Veebruarirevolutsiooni olid nad esseeride ja menševike tugeva mõju all, kel oli enamus väeosade komiteedes. Kuid neil ei õnnestunud säilitada oma mõju. Ajutise Valitsuse poliitika pankrot tähendas ka esseeride poliitika pankrotti. Soldatid ja madrused hakkasid pikka-mööda aru saama, et esseeride ja menševike kokkuleppepoliitika kodanlusega viib maa katastroofini. Nende vabanemiseks kokkuleppe mõju alt aitas kaasa bolševike propaganda.

Eesti töölisid, keda juhtisid bolševikud, pidasid tihedat sidet paljude Eestis asuvate sõjaväeosadega. „Dvigateli” tehaste töölisid olid näiteks tihedas sidemes 462. Staritski polguga, laevaehitustehaste töölisid — Balti mereväe osadega. Septembrikuul kinkisid „Dvigateli” töölisid polgule lipu, millel oli „Kõigi maade töölisid, ühinege!” — „Võitlus sotsialismuse ja rahvaste vendluse eest!”

Vastuseks sellele kingile teatas polgu bolševike grupp: „Meie, hallid kaevikute elanikud, siia surema saadetud kapitalistide huvide eest, oleme

⁷⁷ „Maatamees”, 29. juulil 1917.

⁷⁸ „Maatamees”, 1. juulil 1917.

samad töölised. Meie südamed tuksuvad samuti ainult vabadusele ja valgusele. Terve meie vaimujõud on koondatud võitluseks uue, parema, õiglasema ühiskonna korra eest. Seda suudame ainult ühiselt võiduga läbi viia.

Teie, seltsilised „Dvigateli” töölised, näitasite veelkord, et teil meiega ühine eesmärk on. Sellepärast rõomustame meie iseäranis teie annetuse üle.”⁷⁹

Pärast Veebruarirevolutsiooni võitu hakkas kodanlus Eestis organiseerima rahvuslikke väeosasid. Kujunenud olukord ja vastava ettevalmistusega ohvitseride kaadri olemasolu võimaldasid neil saavutada oma eesmärgi. Juunis toimus Tallinnas esimene eesti sõjaväelaste kongress ja seega sai nende väeosade loomine juba sündinud faktiks. Eesti pataljonide küsimus oli VSDT(b)P Põhja-Balti organisatsioonide aprillikonverentsi päevakorras. Antud olukorras olid bolševikud niisuguste sõjaväeosade loomise vastu. Nad mõistsid hästi, et sellised sõjaväeosad, mille eesotsas on vanad tsaariohvitserid, formeeritakse kodanluse poolt võitluseks sotsialistliku revolutsiooni vastu.

Eesti kodanlus püüdis komplekteerida need väeosad endale ustavatest inimestest, kuid vaatamata sellele sattus sinna määratu hulk talupoegliku päritoluga soldateid, kelle huvid olid teravas vastuolus kodanluse omadega. Seepärast tegid bolševikud nii ajakirjanduse kui ka suulise propaganda abil väsimatult selgitustööd selleks, et vabastada sõdurite hulgas kodanluse mõju alt ja võita nad revolutsiooni poole. Bolševike töö kandis vilja.

Relvastatud ülestõusu alguseks olid eesti polgud neutraliseeritud, suurem osa soldateid aga, vaatamata julmale režiimile polkudes, toetas aktiivselt bolševikke.⁸⁰

15. ja 16. oktoobril toimusid Tartus ja Tallinnas massilised demonstratsioonid, mis olid pühendatud 1905.—1907. aasta revolutsiooni ohvritele. Demonstratsioonid võtsid osa tööliste kõrval ka sõjaväeosad. Tartus ilmusid demonstratsioonile peaaegu kõik eesti tagavarapataljoni soldatid. Demonstrantidele esinesid kõnedega H. Pöögelmann, J. Sihver, H. Suuder jt., paljastades Ajutise Valitsuse imperialistlikku poliitikat, olemasolevaid klassivastuolusid ning selgitades leninlikku rahvuspoliitikat. Bolševike sõnavõttud said miitingust osavõtjate hulgas sooja vastuvõtu osaliseks.⁸¹

Samaaegselt suurenes bolševike mõju ka kehvtalurahva hulgas. Essee-ride ja menševike mõju rahvahulkades langes kiiresti. See kajastus elavalt 1917. aasta septembris toimunud vallaomavalitsuste valimistel. Maatamehed ja väikemaapidajad tulid neile valimistele organiseeritumalt kui kunagi varem. Tuginedes töölisklassi täielikule toetusele ja maatameeste konverentsi otsustele, saavutasid nad parteiorganisatsioonide juhtimisel oma esimesed märkimisväärsed võidud. Eriti paistis see võit silma Viljandi- maal vallavalitsuste valimistel, kus külakodanlus pidas end olukorra pereinimeks. Sulased, maatamehed ja väikemaapidajad esitasid seal enamikus valdades (80% kõikidest valdadest) vastukaaluks kulakute nimekirjadele oma kandidaadid ja viisid enamiku neist vallavolikogudesse, saavutades neis tunduva enamuse.⁸²

Edukalt lõppesid vallavolikogude valimised ka enamikus Virumaa valdades. Nii näiteks sai Vihula maatameeste nimekiri 275, maaomanikkude nimekiri — 90 ja radikaalsotsialistide nimekiri 14 häält. Lügänuše—Püssi

⁷⁹ „Tööline”, 2. sept. 1917.

⁸⁰ V. Reiman, Eesti bolševikud võitluses nõukogude võimu eest (1917 — veebruar 1918). Tallinn, 1957, lk. 138.

⁸¹ Proletaarne revolutsioon Eestis, Leningrad, 1929, nr. 8, lk. 4.

⁸² „Tööline”, 6. sept. 1917.

vallas sai tööliste ja maatameeste nimekiri 339 häält, kulakute ja kaupmeeste oma — 170. Seega said töötava rahva esindajad uues vallavolikogus 16 kohta, kodanluse esindajad aga ainult — 9.⁸³

Mõnedes valdades, näiteks Kalvil, püüdsid kulakud vallavolikogusse pääseda maatameeste nime all, koostades „maatameeste” nimekirju kulakutest ja kaupmeestest. Virumaal oli kodanlus valimiste ajal eriti aktiivne. Ta püüdis igati takistada kohaliku kehtalurahva ning Kunda ja Aseri tsemenditehase tööliste bloki moodustamist. Sel eesmärgil panid nad toime isegi terroriakte. Valimispäeval, 3. septembril, püüdis üks terrorist mõrvata Kunda vabriku töolist Ossenat, kes oli Kunda—Malla valla valimiskomisjoni liikmeks.⁸⁴ Onneks ei tabanud teda mõrvari lasud ja ta pääses eluga.

Vallavolikogude valimiste tulemused olid selgeks tõendiks selle kohta, et kehtalurahvas oli üle läinud tööliklassi ja bolševike partei poolele. Nad näitasid maatameeste kasvavat jõudu ja organiseeritust küla poliitilises elus. Sel võidul oli vahetu positiivne mõju kesktalupojale, kes veel kõikus külakehviku ja maakodanluse vahel. Nüüd veendus keskmik ikka enam selles, et ainult nõukogude võimu kehtestamisega võib maad päästa majanduslikust katastroofist ja sõjast.

Eesti ühiskondlik-poliitilise elu tähtsaimaks sündmuseks, mis etendas suurt osa tööliklassi ja kehtalurahva liidu tugevdamisel, oli Eestimaa nõukogude II kongress Tallinnas oktoobrikuus. Bolševikud said sellel kongressil enamuse (24 delegaati 34-st). Eestimaa nõukogude II kongress võttis vastu bolševike poolt esitatud resolutsiooniprojektid võimu, sõja ja rahu kohta. Resolutsioonis võimu kohta toonitas kongress, et ei Ajutisel Valitsusel ega teda maskeerival „Eelparlamendil” ei saa olla soldatite, tööliste ja talupoegade usaldust ega toetust; ainult kogu võimu üleminek revolutsioonilisele demokraatiale tööliste, soldatite ja talurahva saadikute nõukogude näol loob tõeliselt revolutsioonilise ja rahvaliku valitsuse, mis on suuteline päästma maad ja revolutsiooni.⁸⁵ II nõukogude kongressil, mis toimus sotsialistliku revolutsiooni eel, oli tohutu suur tähtsus peamiste revolutsiooni liikumapanevate jõudude koondamisel. Kongressi otsustes toonitati tööliste, soldatite ja kehtalurahva ühise rinde tugevdamise tähtsust võitluses kapitalistide ja mõisnike vastu. „Ja ainult selle väerinna kasvamises ja kõvenemises on revolutsiooni võidu pant.”⁸⁶

Tööliklassi ja kehtalurahva liidu tugevdamisele aitasid kaasa sügisel toimunud maatameeste koosolekud ja konverentsid, mille organiseerijateks ja juhtideks olid bolševikud.

15. septembril toimunud maatameeste koosolekul Hiiumaal esinesid bolševike partei liikmed J. Anvelt ja M. Aitsam; oktoobrikuus aset leidnud Harju-, Viru- ja Pärnumaa maatameeste ning väikemaapidajate konverentsidel — V. Kingissepp, H. Pöögelmann, J. Sihver, R. Vakmann, J. Anvelt jt.

Neil koosolekuil arutati aktuaalseid poliitilisi ja majanduslikke küsimusi, näiteks: poliitilist päevaküsimust, agraar-, tootlus- ja kooliküsimusi, vallamakse jne. Eriti teravaks muutus rahvamiilitsaküsimus. Kodanluse poolt pärast Veebruarirevolutsiooni loodud miilitsal ei olnud rahva usaldust. Maatameeste esindajad nõudsid tõelist rahvamiilitsat, kelle isikuline koosseis oleks rahva enda poolt valitud.⁸⁷

Nende konverentside korraldamine enne Oktoobrirevolutsiooni oli suurimaks saavutuseks bolševike töös. Maatamehed ja väikemaapidajad veen-

⁸³ „Maatamees”, 9. sept. 1917.

⁸⁴ „Tööline”, 11. sept. 1917.

⁸⁵ «Известия Ревельского Совета рабочих и воинских депутатов», 25 окт. 1917.

⁸⁶ „Tööline”, 19. okt. 1917.

⁸⁷ „Maatamees”, 31. okt. 1917.

du sid oma kogemuste põhjal üha enam, et ainsaks jõuks, kes suudab päästa maad vältimatust hukust ja kindlustada talle edasist arenemist, on töölisklassi ja kehvatalurahva võitlusliit kodanluse ja mõisnike vastu.

*

1917. aasta oktoobris tekkis nii Eestis kui ka teistes tsaari-Venemaa rajoonides üldise revolutsioonilise kriisi teravnemise tulemusena soodne olukord sotsialistliku revolutsiooni teostamiseks. Olles võitnud töörahva usalduse, suunas bolševike partei tööliste, soldatite ja talupoegade hulgas sotsialistlikule revolutsioonile. 25.—26. oktoobril võitis sotsialistlik revolutsioon Petrogradis. 25. oktoobri õhtul avati Petrogradis II ülevenemaaline nõukogude kongress, kes Lenini ettekande põhjal võttis vastu dekreedid rahu ja maa kohta ning moodustas esimese Nõukogude valitsuse eesotsas V. I. Leniniga.

Teade relvastatud ülestõusust levis välkkiirelt üle kogu maa. Eestimaa Sõjaline Revolutsioonikomitee teatas eesti töötavale rahvale Kerenski kontrevolutsioonilise valitsuse kukutamisest, Nõukogude II kongressi poolt vastuvõetud dekreetidest ja nõukogude võimu esimestest sammudest.

Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu omandas töölisklassi ja talurahva vastastikuste suhete küsimus suure tähtsuse meie partei poliitikas; selle küsimuse lahendamisest olenes revolutsiooni saatus. Bolševike partei programmilised nõudmised talupoegadeküsimumes kujunesid Nõukogude valitsuse tegevuse aluseks nii keskuses kui ka kohapeal.

Bolševike partei tähtsaimaks ülesandeks nõukogude võimu kehtestamise esimesel perioodil oli uute võimuorganite — nõukogude loomine, kes oleksid olnud suutelised võimu kohapeal enda kätte võtma. Sel eesmärgil osutasid bolševikud suurt abi valla- ja maakonnanõukogu valimiste organiseerimisele, saates kohale propagandiste jne. Seoses uute nõukogude moodustamisega ja vanade ümbervalimisega toimusid kõigis maakondades massilised talurahvakoosolekud. Partei poolt maale saadetud eesrindlikud teadlikud linnatöölised selgitasid talupoegadele Nõukogude valitsuse rahu- ja maadekreedi mõtet. Ühenduses maadekreedi jõustumisega tuli Eestis konfiskeerida ja üle anda mõisatöölise nõukogudele ligikaudu 1000 mõisat.⁸⁸ See ei toimunud kõikjal üheaegselt ja kestis linnatöölise aktiivsel osavõtul peaaegu kuni Saksa okupatsiooni alguseni Eestis. Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee moodustas punakaartlastest ja soldatitest relvastatud grupid, kes aitasid maatöölistel ja maatameestel organiseeritult mõisad üle võtta. Kus need nõukogud puudusid, aitasid nad neid moodustada. Kuni 1917. aasta detsembri keskpaigani oli maale saadetud ligikaudu 100 niisugust gruppi. Tänu sellele toimus mõisate konfiskeerimine Eestis organiseeritult.⁸⁹

Mõisate konfiskeerimine Eestis ei teostunud igalpool rahulikul teel. Püssi mõisas Virumaal avas parunitest ja eestlastest-valgekaartlastest koosnev salk 10. detsembril tule tööliste ja talupoegadele, kes olid tulnud mõisat üle võtma. Selles kokkupõrkes tapsid töölisklassi vaenlased eesti töölisliikumise väljapaistvaima tegelase Mihkel Aitsami ja kaks punakaartlast — Jüri Kalmuse ja Rudolf Imbergi.⁹⁰

Üldsummas natsionaliseeriti Eestis üle 2,4 miljoni ha maad.⁹¹ Maa natsionaliseerimine vabastas talupojad kaua neil lasunud võlakohustustest mõisnikele ja pankadele. Väikerentnikud vabanesid rendimaksimisest täie-

⁸⁸ «Утро правды», 19 декабря 1917.

⁸⁹ Sealsamas.

⁹⁰ „Maatamees“, 19. dets. 1917.

⁹¹ J. Saad, Eesti bolševikud Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul. Tallinn 1956, lk. 205.

likult. Mõisamaade peremeesteks saanud maatöölise elu hakkas põhjalikult ümber kujunema paremuse poole.

Eesti bolševike võitlus töölisklassi ja kehtalurahva liidu tugevdamise eest toimus vaadeldaval perioodil terava klassivõitluse tingimustes. Bolševikel tuli võita suuri raskusi. Kuid vaatamata nendele raskustele nad suutsid ühendada töölisi, maatamehi ja väikemaapidajaid üheks võitlusliiduks võitluses kodanluse ja mõisnike vastu nõukogude võimu eest. Tänu töölisklassi ja kehtalurahva liidule võitis Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon meie maal, pannes aluse uuele ajastule inimkonna ajaloos.

*Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Ajaloos Instituut*

Saabus toimetusse
15. V 1957

БОРЬБА БОЛЬШЕВИКОВ ЭСТОНИИ ЗА УКРЕПЛЕНИЕ СОЮЗА РАБОЧЕГО КЛАССА С СЕЛЬСКОЙ БЕДНОТОЙ В ПЕРИОД ПОДГОТОВКИ ВЕЛИКОЙ ОКТЯБРЬСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ

Г. Ф. Лукин,

кандидат исторических наук

Резюме

Борьба большевиков Эстонии за укрепление союза рабочего класса с крестьянством началась уже в период первой буржуазно-демократической революции. К этому времени объективные предпосылки для союза рабочего класса и крестьянства были уже наличи.

Хотя промышленность Эстонии в период до первой мировой войны развивалась весьма быстрыми темпами и в рядах фабрично-заводских рабочих насчитывалось в 1905 году 26 000, а в 1916 году уже свыше 50 000 человек, Эстония оставалась в основном аграрной страной.

Революция 1905—1907 годов в Эстонии не привела к коренным изменениям в аграрных отношениях, так как она кончилась поражением. Господство полуфеодальной монополии помещиков на землю в виде крупных латифундий сохранилось вплоть до Великой Октябрьской социалистической революции. В годы между двумя буржуазно-демократическими революциями крестьянская земельная собственность несколько увеличилась путем продажи крестьянских арендных участков. За первые четырнадцать лет XX века в Эстляндской губернии было продано в собственность крестьянам 7283 участка с земельной площадью в 220,840 десятин. Особенно интенсивно росло в Эстонии число кулацких хозяйств. В 1917 году число хозяев, которые владели от 30 до 100 и более десятинами земли, возросло до 21 900, т. е. почти до 30% общего количества крестьянских дворов. Против помещиков и кулаков стояла 100-тысячная масса мызных и хозяйских батраков, которые тяготели к союзу с городским пролетариатом. Количество мелких арендаторов и крестьян-бедняков, владевших 10 и менее десятинами, составляло 23,3% общего количества крестьянских хозяйств.

В рассматриваемые годы полуфеодальные формы эксплуатации крестьян и сельских рабочих в Эстонии были еще широко распространены. Отработки в виде натуральной аренды, натуральная оплата труда и власть помещиков при разрешении различных вопросов и конфликтов продолжали процветать.

В период первой русской революции перед большевиками Эстонии со всей остротой встал аграрный вопрос. Развернутая программа решения этого вопроса дается в решениях Териокской конференции эстонских социал-демократических организаций 1907 года. Эта программа, однако, еще не предусматривала национализацию земли. Лозунг национализации всей земли выдвигается большевиками Эстонии только после Февральской буржуазно-демократической революции, в апреле 1917 г. Решая после свержения царизма аграрный вопрос, большевики исходили из Апрельских тезисов В. И. Ленина, которые в Эстонии получили полное одобрение на первой конференции Северо-Балтийской организации РСДРП(б) (апрель 1917 г.). В этих тезисах по-новому был поставлен вопрос о движущих силах революции, союзе рабочего класса и крестьянства. Если рабочий класс под руководством большевистской партии шел в период первых двух буржуазно-демократических революций со всем крестьянством, то после Февральской революции наша партия провозгласила новый лозунг — союз с беднейшим крестьянством при нейтрализации среднего крестьянства, против буржуазии, за завершение социалистического переворота и завоевание диктатуры пролетариата.

Решение аграрного и других вопросов, связанных с вопросом укрепления союза рабочего класса с беднейшим крестьянством, требовало от большевиков огромной организационной работы среди крестьянской бедноты.

С первых же дней революции развернулась острая борьба между рабочим классом, руководимым большевиками, и буржуазией Эстонии за массы. Эта борьба не была легкой, так как буржуазия была экономически сильной и более организованной, чем рабочий класс и его авангард — большевистская партия.

Большевистская организация Эстонии, которая вышла из подполья, была немногочисленной — всего примерно 150 членов партии. Однако после свержения царизма ее ряды стали быстро расти. Число партийных организаций к середине августа возросло до 23, а количество членов партии — до 7000. Большевики Эстонии вели большую политико-воспитательную работу среди населения. Они организовывали массовые народные собрания, на которых разъясняли политику большевистской партии по отношению к крестьянству, разоблачали империалистическую политику Временного правительства и предательскую тактику мелкобуржуазных соглашательских партий. Эта работа проходила в обстановке острой классовой борьбы с кулаками, купцами и прочими эксплуататорскими элементами.

В период мирного развития революции Северо-Балтийское Бюро РСДРП(б), выполнявшее одновременно функции Всеэстонского Центрального комитета бюро безземельных, провело ряд важных политических мероприятий в масштабе всей Эстонии, которые благотворно сказались на укреплении союза рабочего класса с беднейшей частью крестьянства. Кроме вышеупомянутой конференции большевистских организаций Эстонского края, важное значение имели I и II пленумы Северо-Балтийского комитета РСДРП(б) с участием сельских партийных организаций 11 мая и 18 июня 1917 г., созыв собрания безземельных крестьян Эстонии в апреле, совещание представителей безземельных, ушедших с заседания «народного конгресса». Большое значение имело также издание газеты «Маатамэс».

Большевистские организации окрепли и все шире развертывали свою деятельность в селе, эстонская буржуазия принимала все меры к тому, чтобы воспрепятствовать дальнейшему росту их влияния среди масс. После Февральской революции она сразу же развернула широкую кампанию вокруг вопросов об «автономии Эстонии» и организации национальных воинских частей. Мелкобуржуазные партии Эстонии поддерживали буржуазию и в этих вопросах.

Большевики выступили против происков буржуазных националистов. Они показывали, как буржуазия прикрывает свои классовые стремления к установлению своей диктатуры путем разжигания национальной вражды.

Совместная борьба городских рабочих с безземельными Эстонии под руководством большевиков развертывалась вокруг целого ряда коренных вопросов. Борьба за мир, за землю, за решение продовольственного вопроса, за сохранение демократических свобод являлись теми вопросами, которые составляли экономическую и политическую основу союза рабочего класса и беднейшего крестьянства. Решать эти проблемы без определения своего отношения к Временному правительству было невозможно. Большевики Эстонии в этом вопросе вели неутомимую борьбу против эсеров и меньшевиков, которые выступали за поддержку политики Временного правительства. Наиболее ярко проявилась решимость городских рабочих и безземельных к борьбе против буржуазии в массовом выступлении 4 июля в Таллине против пресловутого «народного конгресса». Это совместное выступление пролетариата и представителей беднейшего крестьянства показало врагам социалистической революции возросшую силу и сплоченность революционных сил.

Одним из коренных вопросов, вокруг которого большевики Эстонии развернули борьбу за массы с другими политическими партиями был аграрный вопрос. Аграрные программы мелкобуржуазных соглашательских партий, как и «Эстонской демократической партии», возглавляемой Я. Тыниссоном, отстаивавшие частную собственность на землю, выражали интересы кулаков и зажиточной части крестьянства.

Программа большевиков Эстонии исходила из принципа национализации земли. Они отстаивали ее на заседаниях Советов, на конференциях и на собраниях представителей безземельных. 22 мая аграрная политика большевиков получила на собраниях сельских рабочих и малоземельных всеобщее одобрение. В принятой резолюции говорилось, что поскольку частная собственность на землю революцией признана отменной, собрание находит, что все земли следует признать достоянием всего народа. Помещичьи земли, как и земли других крупных владельцев, должны перейти безвозмездно в руки народа.

В резолюции также подчеркивалось, что конфискация имений должна происходить через волостные комитеты безземельных. Конфискованные земли имений — указывалось в резолюции — не следует делить, а в каждом из них необходимо организовать образцовое социалистическое хозяйство.

Северо-Балтийское бюро РСДРП(б) на протяжении всего рассматриваемого периода уделяло большое внимание организации безземельных и малоземельных.

Благодаря большой работе, проведенной большевиками, в ряде мест возникли сельские партийные организации большевиков, союзы сельскохозяйственных рабочих, комитеты безземельных и батрацкие комитеты в имениях.

С ростом организованности безземельных усилилась классовая борьба в деревне. Весной и летом 1917 г. стачечная борьба сельского пролетариата значительно усилилась, что было вызвано дальнейшим ухудшением его экономического положения. Многочисленные стачки сельских рабочих происходили в Тартуском уезде. Осенью стачечная волна охватила сельских рабочих Ярваского, Вирусского и других уездов.

Эсеры и меньшевики выступали в качестве «умиротворителей» движения сельскохозяйственных рабочих, разоблачая себя тем самым как предателей интересов сельского пролетариата. Единственной политической партией, которая всемерно поддерживала политические и экономические требования сельских рабочих, была большевистская партия.

Июльские события в России были поворотным пунктом в развитии русской революции. После этих событий и контрреволюционного выступления генерала Корнилова надежды крестьянской бедноты на мирное разрешение наболевших вопросов о мире, о земле, о хлебе рушились одна за другой, что вызвало резкое возмущение крестьянства политикой соглашательских партий и Временного правительства.

Деятельность большевиков в период борьбы за свержение власти буржуазии вооруженным путем протекала в условиях обострения политического кризиса. В этот период большевики Эстонии, исходя из решений VI съезда РСДРП(б), развернули подготовку масс к вооруженному восстанию. Важным этапом в борьбе за сплочение беднейшего крестьянства Эстонии под знаменем социалистической революции была всеэстонская конференция безземельных, собравшаяся 13 августа в Таллине. Она приняла большевистские резолюции по всем актуальным вопросам, например: о земле, о местном самоуправлении, об учредительном собрании и др. Конференция объявила себя Временным Советом безземельных Эстонского края.

Результаты большой политико-массовой организационной работы большевиков среди беднейшего крестьянства сказались на выборах волостных самоуправлений, а также на итогах работы II съезда Советов Эстонского края и уездных конференций безземельных, на которых в качестве докладчиков выступали виднейшие руководители большевистской организации Эстонии В. Кингисепп, Г. Пегельман, Я. Анвельт, Я. Сихвер и другие. Безземельные и малоземельные крестьяне пришли на эти выборы более организованными, чем когда-либо прежде. В Вильяндиском и Вирусском уездах и в ряде других мест они под руководством большевиков в противовес кулацким спискам выдвинули своих кандидатов и организованно провели большинство из них в волостные думы. Эти успехи имели непосредственное влияние на поведение крестьянина-середняка, который еще колебался между крестьянской беднотой и сельской буржуазией.

Накануне Октября большевики Эстонии завоевали большинство крестьян на сторону социалистической революции. Об этом ярко говорят результаты работы II съезда Советов Эстонского края, на который наиболее густонаселенные центры Эстонии послали в качестве делегатов только большевиков. Съезд в своих решениях подчеркнул важность усиления единого фронта рабочих, солдат и беднейших крестьян в борьбе против капиталистов и помещиков, указав, что «...только в росте и усилении этого фронта залог победы революции».

После победы Великой Октябрьской социалистической революции вопрос о взаимоотношениях между рабочим классом и крестьянством приобрел исключительно важное значение. Программные требования большевистской партии по крестьянскому вопросу и декрет о земле стали основой деятельности Советского правительства.

На основе декрета о земле в Эстонии было конфисковано и превращено в общенародную собственность более 2,4 миллиона гектаров земли. Национализация земли освободила крестьян от уплаты долгов помещикам и банкам, мелкие арендаторы освободились полностью от арендной платы и т. д. Таким образом, эстонское крестьянство ощутило первые плоды своего революционного сотрудничества с пролетариатом уже в первые месяцы после победы Великой Октябрьской социалистической революции.

KAMPF DER BOLSCHEWIKI ESTLANDS UM DIE FESTIGUNG DES BÜNDNISSES DER ARBEITERKLASSE UND DER DORFARMUT IN DER VORBEREITUNGS-PERIODE DER GROSSEN SOZIALISTISCHEN OKTOBERREVOLUTION

G. Lukin

Zusammenfassung

Der einleitende Teil des Artikels behandelt das Heranreifen der objektiven Bedingungen zur Entstehung eines Bündnisses der estnischen Arbeiterklasse mit der zahlreichen Schicht der Dorfarmut in Estland. Die Frage vom Beginn des Kampfes um die Konsolidierung dieses Bündnisses während der Periode der bürgerlich-demokratischen Revolutionen in Russland wird nur insofern berührt, als sie mit der neuen Entwicklungsperiode der proletarischen Revolution verknüpft ist.

Nach dem Sturz des Zarismus setzte die Provisorische Regierung, die sich auf die bürgerlichen und versöhnlerischen Parteien stützte, die reaktionäre Aussen- und Innenpolitik weiter fort. Sie kümmerte sich nicht darum, dem Volke Frieden, Land und Brot zu garantieren — Forderungen, um deren Erfüllung unter der Leitung der Bolschewiki ein heftiger Kampf der Werktätigen mit der Bourgeoisie und den Grundbesitzern entbrannte.

In der Periode der Doppelherrschaft stellten die Bolschewiki Estlands die neue Losung des Bündnisses der Arbeiterklasse und der Bauernschaft in der sozialistischen Revolution. Dabei richteten sich die Bolschewiki Estlands nach den Aprilthesen V. I. Lenins. In der Vorbereitungsperiode der Grossen Sozialistischen Oktoberrevolution entwickelten die estnischen Bolschewiki eine lebhafte massenpolitische und organisatorische Tätigkeit unter den ärmeren Bauern, um sie unter die Fahne der proletarischen Revolution zusammenzuziehen. Die Bolschewiki ergriffen das Wort bei zahlreichen Bauernversammlungen in den verschiedensten Teilen des Landes, sie veranstalteten Zusammenkünfte und Konferenzen landloser und landarmer Kleinbauern, waren behilflich bei der Bildung ländlicher Parteiorganisationen, bei der Gründung von Landarbeiterverbänden, Landlosenkomitees und Arbeiterkomitees der Landgüter.

Die estnischen Bolschewiki brandmarkten die imperialistische Politik der Provisorischen Regierung und die verräterische Rolle, die die Sozialrevolutionäre und die Menschewiki in der revolutionären Bewegung spielten. Sie legten es klar an den Tag, dass der einzige Ausweg aus der entstandenen katastrophischen Lage im Übergang der gesamten Macht in die Hände der Sowjets der Arbeiter-, Bauern- und Soldaten-deputierten zu suchen sei.

Nach der Niederschlagung der Julidemonstration eröffnet sich eine neue Periode der revolutionären Entwicklung in Russland — die Periode der Stürzung der bürgerlichen Regierung durch einen bewaffneten Aufstand. Die estnischen Bolschewiki gingen nun gleichfalls an eine entsprechende Vorbereitung der werktätigen Massen. Eine grosse Rolle spielten dabei die Allestnischen Konferenzen der Landlosen, der II Kongress der Sowjets Estlands und die Bezirkskonferenzen der Landlosen.

Nachdem die Mehrheit der Arbeiter und Bauern für die Sache der sozialistischen Revolution gewonnen war, führten die Bolschewiki das Volk zur Stürzung der bürgerlichen Regierung, zwecks Einsetzung der Sowjetmacht.

Es war die revolutionäre Zusammenarbeit der Arbeiterklasse und des ärmeren Teils der Bauernbevölkerung, die es in Estland ermöglichte, die Macht in die Hände der Sowjets zu legen. Dank dieser Zusammenarbeit wurde es auch möglich, das Dekret der Sowjetregierung über Grund und Boden in Kraft zu setzen, laut dessen Bestimmungen in Estland mehr als 2,4 Millionen ha Land konfisziert und in Volkseigentum verwandelt wurden.

*Institut für Geschichtsforschung
der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR*

*Eingegangen
am 17. Mai 1957*